

[illegible]

Februari 2025

Inhoudsopgave

1	Inleiding	03
2	De Warren Oost	06
3	Gemeenschapslandbouw	22
4	Kynologisch centrum	67
5	Grien op len	74
6	Sluiterspoel	85

Inleiding Burgum-West “De Warren”

Stel je voor dat je over een paar jaar voor een wandeling vertrekt vanuit Burgum. We beginnen onze reis op de Hillamaweg, we steken aan het einde daarvan de fietsbrug over de Centrale As over en lopen richting Burgum West. Voor ons ontvouwt zich een groen landschap, dat fungeert als een natuurlijke oprijlaan naar **De Warren**. Dit gebied, dat voortkomt uit een unieke samenwerking tussen burgers, gemeente en betrokken partijen, symboliseert een nieuw tijdperk van participatie en vertrouwen in onze gemeenschap.

Links van ons zien we een centrale parkeerplaats, volledig geïntegreerd in het landschap. We laten na het passeren van de parkeerplaats de bewoonde wereld achter ons en beginnen aan een unieke wandeling. Hier valt ons meteen iets op: een groep gebouwen dat naadloos opgaat in de natuur. We komen aan bij een centrale ontvangstruimte. Bij binnenkomst worden we begroet door de enthousiaste gastheren en -vrouwen, de ambassadeurs van dit unieke gebied. We bevinden ons in de centrale lobby voor onder andere het **ecologische hotel**, een voorbeeld van moderniteit en gastvrijheid. De verschillende zalen vormen een ontmoetingsplek voor bezoekers en gasten. Ook verenigingen zoals **Legato** en het **Iepenloftspul** vinden hier hun nieuwe thuis. Ze repeteren, verzorgen optredens aan het water en werken samen aan nieuwe voorstellingen. Het gebied wordt een bruisende, culturele plek die de hele gemeenschap verbindt.

Vanuit de lobby van het hotel lopen we langs een **streekwinkel**, waar onze zintuigen worden geprikkeld door de kleur en geur van verse producten, afkomstig van de nabijgelegen **gemeenschapslandbouw** project en het **Compascuum**. We proeven knapperige groenten, romige zuivel en smaakvol vlees.

Verder lopend zien we het **restaurant** met terras en **aanlegsteiger** dat fungeert als startpunt van een recreatiezone langs het water. Hier gaan plezier en ontspanning hand in hand. We zien aanlegsteigers met zeilboten en sloepen. Vanuit hier varen bootjes naar **Earnewâld**, **Eastermar**, De Leyen en terug. Voor het eerst beleven we Burgum écht als “dorp aan het water.”

Vervolgens betreden we het vernieuwde **museum**, waar we ons onderdompelen in de geschiedenis van de regio. Interactieve exposities nemen ons mee terug in de tijd en we leren over de rijke cultuur en tradities van dit gebied. We bezoeken ook de **Sterrenwacht en het Planetarium**, dat ons een adembenemend uitzicht biedt over het uitgestrekte landschap en sterrenhemel. Sterrenwacht Burgum nodigt je uit om de magie van de sterren te ervaren en een dieper begrip van ons universum te ontdekken. In het digitale planetarium kun je je laten meevoeren langs de planeten van ons zonnestelsel.

We vervolgen onze wandeling en lopen langs een groengebied waar zowel de **Scouting de Twirre** als een openluchttheater zich bevinden. De Scouting heeft hier verschillende onderkomens voor de scoutinggroepen. Een groene loper brengt ons vanuit hier naar het hart van **De Warren West**. Hier ontdekken we een oase van duurzaamheid en gemeenschapszin. We passeren **Grien op Ien**, waar landbouw en natuur hand in hand gaan.

Kruidenrijke graslanden, toepassen van meer drink dobben en extra inspanning voor weidevogels zorgen ervoor dat de koeien vredig grazen in de weilanden en vogels hun vrolijke melodietjes zingen. Zuivel en vlees vanuit **Grien op Ien** worden aangeboden in de streekwinkel.

We bezoeken het project **Sociaal & Vitaal en de gemeenschapslandbouw**, waar lokale bewoners samenwerken om verse groenten te telen. Binnen dit initiatief richt Sociaal & Vitaal zich specifiek op inwoners van onze gemeente met een laag inkomen, terwijl ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt actief betrokken zijn. We bewonderen hun inzet voor biologische voedselproductie en de korte keten tussen producent en consument. Het project biedt educatieve activiteiten en creëert nieuwe sociale verbindingen. De groenten en kruiden van het land worden verwerkt in gerechten van het nabijgelegen restaurant of verkocht in de streekwinkel, alles op een steenworp afstand.

Onze wandeling leidt ons langs het **Kynologisch Centrum** geheel omringd en verscholen in het opnieuw aangelegde coulissenlandschap, waar honden en hun baasjes samen trainen en recreëren. En genieten van de bewezen sociale meerwaarde van trainen in groepsverband en de daarbij passende verbindende en overbruggende waarden. We zien hoe de honden enthousiast, met hun baasjes, over de trainingsvelden rennen en genieten van de professionele begeleiding.

Aan het einde van de Warren slaan we rechts het nieuwe wandel- en fietspad in en passeren we de **Sluiterspoel**. Een gebied dat rond 1890 door veen- en turfwinning ontstaan is vormt een van de laatste laagveenrestanten in de gemeente. Een prachtig stuk natuur met een veelheid aan biodiversiteit.

De route tot nu toe is tevens het eerste deel van de **Dam Jaarsma route**, die ons verder zal voeren langs schilderachtige fiets- en wandelpaden. Onderweg lezen we gedichten en verhalen van Dam Jaarsma, die ons inspireren door hun schoonheid en wijsheid. We worden ons bewust van de rijke cultuurhistorie en de natuurbeleving die deze regio te bieden heeft.

Als we onze blik naar het oosten richten, zien we een **vitaal Burgum** waar generaties samenkomen. Bewoners en toeristen genieten van een levendig dorp dat extra bezoekers trekt naar het centrum, de horeca en de omliggende natuur.

De ontwikkeling van De Warren is het resultaat van een **vernieuwende aanpak met de nieuwe route**, waarbij de gemeenteraad kaders stelt en daarmee de regie houdt. Op basis van een door betrokken burgers opgestelde gebiedsvisie is initiatiefnemers, burgers en organisaties, ruimte geboden te komen tot een gedragen invulling van het gebied.

Deze unieke en door de wethouder en gemeenteraad gefaciliteerde samenwerking getuigt van lef! Het heeft geleid tot een integraal plan dat Burgum nieuwe mogelijkheden biedt. Een plan dat niet alleen ruimte schept voor natuur, ontmoeting en beleven, maar dat ook een impuls geeft aan plezierig wonen in Burgum én aan recreatie binnen de regio.

Na anderhalf jaar intensieve voorbereiding gaan de plannen voor De Warren nu een spannende en belangrijke volgende fase in: de realisatie. Het vertrouwen dat de gemeenteraad in dit proces heeft gesteld, wordt beloond met een plan dat Burgum transformeert en een voorbeeld stelt voor toekomstige gebiedsontwikkelingen.

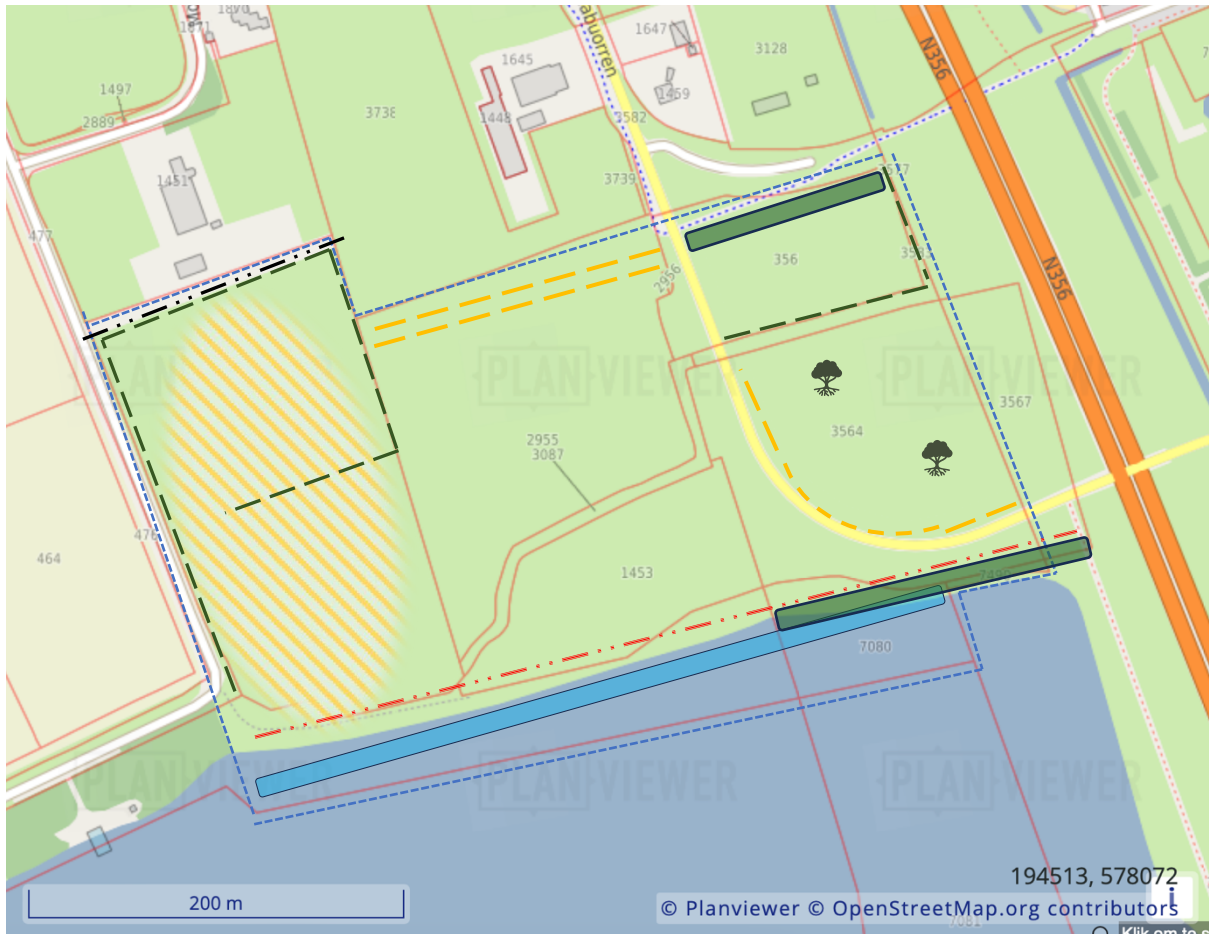
Laten we samen aan de slag gaan om deze visie werkelijkheid te laten worden.

De Warren Oost

DE POORT TUSSEN DE BEWOONDE WERELD EN NATUUR

Plankaart De Warren Oost

Plankaart Warren oost: Disclaimer: de vlekken geven een indicatie voor een mogelijke bestemming van initiatieven. Belangrijk om voldoende vrijheden te bewaren om de specialisten waaronder ecologen, landschapsarchitecten en architecten de kans te geven om met het plan voor Warren oost, de aandachtspunten, de kaders en de gebiedsvisie iets bijzonders te creëren.

- Plangebied Warren oost
- Herstel en verbetering houtwallen, versterken en ruimte geven (ook zicht/buffer voor omwonenden)
- Bij bestaande sloten natuurvriendelijke oevers realiseren en/of houtsingels uit laten groeien (ook zicht/buffer voor omwonenden)
- Centraal groen parkeren
- ▮ Steiger, watersport activiteiten
- Terras
- Openlucht natuurtheater, outdoortent, scouting
- Centraal ontvangst, streekwinkel, hotel, museum, zalen, planetarium, sterrenwacht, restaurant, bar
- ▮ Natuurlijke waarden in stand houden/verbeteren (ook zicht/buffer voor omwonenden)

Bestaande bomen integreren in ontwerp

“geitenpad”, bestaand wandelpad

Koeienpad

Kavelgrenzen

Beschrijving van het plan De Warren, Oost

De werkgroep Oost is verheugd haar visie en plan te presenteren voor de het gebied van De Warren Oost. Dit plan is niet zomaar een invulling van het gebied, maar een kans om een unieke locatie te creëren die Burgum en de regio versterkt. Het is, zoals dhr. Dijk, voorzitter van het Observeum, het treffend verwoordde tijdens onze werkgroep 4 september: *"It is in boppeslach foar Burgum"*.

Toegangspoort in harmonie met de omgeving met vele voorzieningen en activiteiten

De Warren Oost wordt een toegangspoort tussen de bewoonde wereld en de natuur, waar bezoekers en inwoners kunnen genieten van een breed scala aan faciliteiten en activiteiten. Hier komt een combinatie van gebouwen die perfect in harmonie is met de natuurlijke omgeving. Het is een eenheid met ruimte voor diverse initiatieven en centrale parkeerplaatsen, waardoor het gebied autoluw blijft. Bij aankomst worden bezoekers hartelijk verwelkomd door de gast heren en -vrouwen van De Warren, de ambassadeurs van het gebied en de regio.

Het plan omvat een vooruitstrevend ecologisch **hotel** met 80 kamers dat door de unieke ligging en de vele initiatieven in de regio een aantrekkelijke bestemming zal worden voor kwaliteitstoerisme. Bezoekers blijven meerdere nachten om De Warren, het dorp en de omliggende regio te verkennen en te ervaren. De gast zal zijn/haar koffer uitpakken in de moderne kamer die voorzien is van het comfort van de nieuwste technologie op het gebied van warmte- en koude opwekking.

Vanaf de lobby loopt men langs een **streekwinkel** met lokale producten, afkomstig van de nabijgelegen tuinderijen en het compascuum, waarvan groente, fruit, zuivel en vlees afkomstig zijn. Verderop bevindt zich een vernieuwd en interactief **streekmuseum**, waar exposities over de geschiedenis van de regio, maar ook wisselexposities, te zien zijn. Het **museum** en hotel beschikt over **multifunctionele zalen** die dienstdoen als ontmoetingsplek, repetitieruimte en locatie voor voorstellingen, onder andere van de muziekvereniging Legato.

Het moderne **planetarium**, dat zowel onderdeel van de sterrenwacht is als van het aanbod aan zalen, is op zichzelfstaand al een bijzonder unieke locatie. De specifieke apparatuur voor het projecteren van de sterrenhemel leent zich met de juiste inzet van creativiteit ook voor het projecteren van zakelijke presentaties en vertonen van films. De projecties in combinatie met bijeenkomsten, zoals het houden van bijeenkomsten en diners, zorgen voor een uniek aanbod. Dineren onder de planeten en sterren, slapen onder de indoorsterrenhemel, wisselende films een bezoek aan De Warren ook voor de inwoners van Burgum meerdere malen per jaar aantrekkelijk maakt. Er vinden zowel binnen het museum als de sterrenwacht samenwerkingen plaats met een breed scala aan scholen en de universiteiten van Groningen en Leiden.

Het **restaurant** en de **bar** vormen het volgende hoogtepunt van het gebouw, met een **terras** dat grenst aan een **aanlegsteiger**. Hier kunnen bezoekers per boot aankomen om De Warren te verkennen. Een **watersportschool** biedt verhuur van fluisterbootjes en de iconische BM-zeilboten en bij goed weer SUP's en kano's. Het is een plek waar jong en oud de kans krijgt om volop van het water te genieten. Daarnaast wordt er een openluchttheater gecreëerd, waar culturele evenementen, bruiloften en buitenvergaderingen kunnen plaatsvinden.

Op de hoek van het gebouw, in overgang naar rust en natuur, verrijst een **sterrenwacht**. Deze biedt uitzicht over het landschap en verbindt het verleden met de toekomst. Een **groene loper** brengt de bezoeker naar de natuur maar ook naar het centrum van Burgum.

Krachten bundelen en unieke samenwerkingen

Niet alleen tijdens het creatieproces van dit plan, maar ook in de praktijk zal De Warren een toonbeeld zijn van samenwerking. Diverse lokale partners, waaronder het Observeum, muziekvereniging Legato, het Iepenloftspul, Stichting Dam Jaarsma, Sociaal Vitaal, Compasum (gemeenschapslandbouw), Scouting de Twirre en lokale aanbieders van streekproducten, hebben zich al aangesloten. Deze samenwerking zorgt voor een divers en aantrekkelijk aanbod voor zowel inwoners als bezoekers. Dit zal alleen maar groter worden omdat het gebied als een magneet gelijkgestemden zal aantrekken.

Economische impuls

De Warren Oost is niet alleen een aanwinst voor de leefbaarheid van Burgum, maar levert ook een aanzienlijke bijdrage aan de economie. Door de publiekstrekkende werking van het totaal is naast de toeristenbelasting ook de toename van werkgelegenheid en de groei van lokale bestedingen een welkome impuls voor Burgum.

Cultuur, sociale cohesie en ecologie

De Warren Oost zal niet alleen economische voordelen met zich meebrengen, maar ook Burgum cultureel en sociaal versterken. Het project creëert een bruisend centrum waar inwoners en bezoekers elkaar kunnen ontmoeten en genieten van diverse culturele activiteiten, wat de sociale cohesie ten goede zal komen. Dit zal leiden tot meer culturele activiteiten en zal de regionale identiteit versterken. Ook het onderwijs zal profiteren van De Warren Oost. Het vernieuwde streekmuseum, de sterrenwacht en het planetarium zullen educatieve programma's aanbieden voor zowel inwoners, lokale scholen als toeristen.

Naast de culturele en sociale voordelen, heeft De Warren Oost ook meerdere ecologische voordelen. Uit onderzoek van de Frisia Groep uit Burgum blijkt dat de plannen geen negatieve impact hebben op de ecologie. Integendeel, het plan zal de biodiversiteit verhogen, het landschap en de landschapskenmerken herstellen en versterken. Het project is ontworpen met duurzaamheid als uitgangspunt, waarbij rekening is gehouden met energiezuinigheid en het gebruik van duurzame materialen. Door de bijzondere ligging tussen de bewoonde wereld en de natuur wordt (eco)toerisme bevorderd en educatieve programma's (zoals Tour de boer en het initiatief van Romkje de Hoop (Sluiterspoel)), zullen het bewustzijn van zowel bezoekers als inwoners voor duurzaamheid en natuur vergroten.

Investerings en kosten

De investering in de inrichting van het gebied zal gedaan worden door de initiatiefnemer(s). Hier zijn voor de gemeente geen extra (toekomstige) kosten aan verbonden. De verdeling van de kosten vindt tussen de diverse initiatiefnemers onderling plaats.

Belangrijke aandachtspunten

Om het project succesvol te realiseren, dienen de volgende aandachtspunten zorgvuldig te worden aangepakt:

- Gebied autoluw en groen parkeren aan de rand: Een centrale parkeeroplossing aan de rand van het gebied, zonder overlast voor omwonenden, is essentieel. De kostenverdeling hiervoor over de verschillende gebruikers dient te worden vastgesteld.
- Verhuizing Observeum: De verhuizing van het Observeum moet gecoördineerd worden, inclusief de waardering van de vrijgekomen grond, samenwerking met de gemeente omtrent het archief en de integratie van de.
- Verkeersveiligheid: De snelheid op de Prins Bernhardstraat dient te worden aangepakt en de toename van verkeersbewegingen richting het noorden over de Gaerstmabuorren dient te worden beperkt.

- Zichtlijnen en omgeving: De architect dient rekening te houden met de zichtlijnen van omwonenden en het behoud van het "koeienpad" ten noorden van kavel 3086.
- Toetsing aan de kaders en gebiedsvisie: Bij enkele werkgroep leden blijft het idee aanwezig dat het totaalplan niet zou passen binnen de gestelde kaders en gebiedsvisie. De werkgroep en initiatiefnemers zijn van mening dat het plan aan de kaders en visie kan voldoen. Verdere uitwerking van de plannen en communicatie over uitgangspunten blijven essentieel in de verdere planontwikkeling als mede de toetsing van het plan op de kaders en gebiedsvisie door de gemeente.

Betrokken initiatiefnemers op dit moment zijn:

- **Observeum** – gebruik nieuwe sterrenwacht en museum locatie
- **Muziekvereniging Legato** – gebruik auditorium voor repetities, voorstellingen en opslag
- **Iepenloftspul Burgum** – gebruik openlucht outdoor locatie
- **Sociaal vitaal / Compascuum** (gemeenschapslandbouw)– mogelijk gebruik kantine/voorzieningen en afzet groenten producten
- **Stichting Dam Jaarsma** – mogelijkheid tot het plaatsen van informatie over verschillende wandelroutes met als thema Dam Jaarsma / start of eind punt nieuwe Dam Jaarsma route
- **De Sluiterspoel** – natuurwandelingen in de Warren onder begeleiding van een gids
- **Boeren** voor inkoop producten en initiatieven als “tour de boer”.
- **Watersportverbond** – invulling waterrecreatie
- **Remmert Zandstra** – hotel ondernemer
- **Scouting de Twirre** – invulling Scouting in Warren oost welke nog vorm moet krijgen
- **De Warren natuurlijk groen** – samenwerking streekwinkel

Daarnaast volgt er na realisatie een samenwerking met de volgende partijen:

1. **Leeuwerikhoeve** – aanbod wellness belevingen
2. **Lokale aanbieders** van streekproducten – streekwinkel
3. **MKB Burgum** – samenwerking marketing, afzet
4. **Scholen** – educatie en gebruik faciliteiten
5. **Verenigingen** – gebruik faciliteiten
6. **Zeilschool “Watersportwereld Burgum”** – samenwerking omtrent zeilschool

Conclusie

Het initiatief De Warren Oost heeft de potentie om een bruisende en aantrekkelijke locatie te creëren die Burgum en de regio versterkt. Het project is niet alleen een verrijking voor de leefbaarheid, maar betekent ook een aanzienlijke economische impuls voor Burgum, de gemeente Tytsjerksteradiel en de regio. Met een zorgvuldige aanpak van de aandachtspunten kan dit gebied inderdaad “in boppeslach foar Burgum” worden. Het wordt een plek voor zowel inwoners als gasten die van ver komen. Een plaats waar men kan ontdekken, ontmoeten, beleven en genieten.

Burgum krijgt een unieke verbinding met het water en met de natuur! Burgum, no echt in wâld- en wetterdoarp!”

In de volgende hoofdstukken wordt er dieper ingegaan op de toekomstige faciliteiten, opbrengsten en kosten voor de gemeente, de samenwerking tussen verschillende initiatieven en wordt er afgesloten met een mogelijke uitvoeringsplanning.

Faciliteiten

1. Poort naar De Warren

Centrale parkeerfaciliteiten voor alle bezoekers van De Warren. Hier laat je de fiets of auto achter en loop je te voet naar bijvoorbeeld de lobby en ontmoet je de gastvrouwen en gastheren van De Warren. Deze ambassadeurs maken je wegwijs in alles wat De Warren te bieden heeft. Vanuit de ontvangst is er middels een duidelijke bewegwijzering een groene loper naar het centrum van Burgum, alsook paden naar de verschillende initiatieven binnen De Warren.

2. Streekwinkel

De centraal gelegen streekwinkel biedt een breed assortiment van lokale producten, waaronder - maar niet beperkt tot - kazen, confituren, honing, worst, chips, koeken uit eigen bakkerij, ed. Samen met de initiatieven van De Warren west worden hier Warren producten aangeboden. Daarnaast zijn hier ook producten voor de reiziger te verkrijgen (hotelshop).

3. Hotel

Een hotel met 80 kamers die aansluiten bij de hedendaagse wensen van de gasten, specifiek ontworpen voor een verblijfsduur van meerdere nachten (>2). Bij het bieden van comfort wordt het gebruik van de laatste technologie op het gebied van warmte- en koudeopwekking toegepast. Dit sluit zowel aan bij de duurzaamheidswensen van gasten, als bij de gebiedsvisie en kaders.

4. Restaurant

Een warm aangekleed restaurant met gezellige en knusse plekken voor de gasten. Een menukaart met streekproducten, klassiekers en uitdagende gerechten. Geen eetzaal maar knus restaurant. Uitzicht op groen, natuur en het water.

5. Bar brasserie

Als huiskamer van Burgum. Het hotel biedt met de bar & brasserie de gehele dag en avond een plek voor zowel bezoekers uit het dorp en de regio als hotelgasten. Een plek om na te genieten van een reeds geleverde inspanning of opgedane ervaring, een plek om je te oriënteren en voor te bereiden op een scala aan belevingen die De Warren en Burgum te bieden heeft, of juist de plek om elkaar te ontmoeten.

6. Zalen

Verschillende zalen doen dienst als ontmoetingsplekken voor zowel de zakelijke als de leisure markt en verenigingen uit Burgum.

- Boardrooms voor de kleinere bijeenkomsten,
- Verschillende grotere zalen voor jubileums, verjaardagen, trouwerijen, examens, gala's,
- Een auditorium dat oa de muziekschool gebruikt voor repetities en uitvoeringen, maar ook ingezet kan worden voor elk soort ander feest en partij. De akoestische afwerking zorgt voor een optimale beleving voor elke bijeenkomst.

7. Planetarium

Zowel onderdeel van de sterrenwacht en van het aanbod aan zalen, als tegelijkertijd een opzichzelfstaande unieke locatie. De specifieke apparatuur voor het projecteren van de sterrenhemel leent zich met de juiste inzet van creativiteit ook voor het projecteren van zakelijke presentaties en het vertonen van films. De projecties in combinatie met bijeenkomsten zoals borrels en diners, zorgen voor een uniek aanbod. Dineren onder de planeten en sterren, slapen onder de indoorsterrenhemel, wisselende films die een bezoek aan De Warren voor de inwoners van Burgum aantrekkelijk maakt.

8. Sterrenwacht & museum Burgum

Het Observeum in een nieuw jasje! Samen met specialisten (sterrenkundigen en programmacoördinator science communication & Society (Museon / Universiteit van Groningen en Leiden)) en de stichting Observeum biedt de nieuwe locatie de kans om het aanbod van kennis en belevingen, met vaste en wisselexposities, opnieuw uit te vinden. Een aanbod dat ongeacht het weer, jaargetij of tijd een onvergetelijke herinnering bij de bezoeker achter laat.

9. Outdoor, openlucht

Een buitenlocatie die de gast en natuur verbindt. Een locatie voor openluchtbijeenkomsten waaronder buiten vergaderen, voorstellingen van het Iepen Loft Spul, akoestische muziekoptredens met een outdoortent voor seizoen diners, recepties, trouwerijen. Een locatie die verschillende initiatieven met elkaar verbindt: het startpunt van wandelingen naar de Sluiterspoel, naar het Dam Jaarsma pad, workshops door de sterrenwacht en ruimte voor de Scouting.

10. Terras

Het terras dat aansluit bij het de aanlegsteiger, de outdoor locatie als ook het restaurant. Een plek om te genieten van het buiten zijn. Ruim opgezet in een natuurlijke omgeving met uitzicht over het water.

11. Watersport

De aanlegsteiger faciliteert de bezoeker die via het water een bezoek brengt aan De Warren. De steiger sluit aan bij het terras en biedt de bezoeker toegang tot culinaire belevingen.

De watersportschool verhuurt fluisterbootjes, BM-zeilboten, roeiboten en mogelijk kano's. Daarnaast wordt er lesgegeven om zoveel mogelijk mensen (bezoekers als ook lokale jeugd) in aanraking te laten komen met de verschillende watersporten.

12. Scouting de Twirre

Rondom de omgeving van de outdoor en openlucht locatie zijn er verschillende onderkomens welke de scouting op vrijdagavond en zaterdag gebruikt. De aansluiting bij de open lucht outdoor-locatie en de mogelijkheden die de steiger en de bootverhuur creëren zijn een ideale combinatie. Op de momenten in de week dat de ruimtes niet gebruikt worden, kunnen deze worden ingezet als unieke en inspirerende vergaderruimtes of ruimtes voor een bijzondere kleinschalige bijeenkomst of diner. Deze veelzijdige opzet biedt een ideale omgeving voor zowel scoutingactiviteiten als bijeenkomsten in een unieke setting. Naast de onderkomens worden ook vlaggenmasten en een kampvuurkuil toegevoegd.

Samenwerking

Observeum (sterrenwacht en museum Burgum) - initiatiefnemer

- **Gebruik van faciliteiten:** het Observeum biedt de nieuwe sterrenwacht en museumlocatie aan als culturele en educatieve trekpleister. Deze locatie zal worden ingezet voor educatieve programma's, excursies, workshops en exposities, die ook kunnen aansluiten op andere activiteiten in het gebied. Naast ruimte voor de bestaande expositie zal er tevens ruimte zijn voor wisselende exposities waarmee het educatieve aanbod voor een gedeelte wisselt en aantrekkelijk blijft.
- **Synergie:** cross-promotie van activiteiten van het Observeum met evenementen van andere partners (bijvoorbeeld muziekevenementen of openluchtvoorstellingen).

Muziekvereniging Legato - initiatiefnemer

- **Gebruik auditorium:** de muziekvereniging gaat het auditorium met opslagruimte gebruiken voor hun repetities. Voorstellingen kunnen naast het auditorium ook plaats vinden in of bij de andere faciliteiten binnen De Warren, waarbij er een creatief aanbod ontstaat op unieke locaties.
- **Evenementen:** Legato kan als “preferred supplier” betrokken worden bij het organiseren van concerten of muzikale optredens, bijvoorbeeld tijdens evenementen, tentoonstellingen of bij het Iepenloftspul.

Iepenloftspul Burgum (openluchttheater) - initiatiefnemer

- **Gebruik van outdoor locatie:** Iepenloftspul Burgum zal gebruik maken van de buitenlocatie voor hun openluchtvoorstellingen. Dit gaat bijdragen aan het versterken van het culturele aanbod en de aantrekkingskracht van het gebied. Door de samenwerking met andere samenwerkingspartners ontstaat de mogelijkheid om te blijven vernieuwen.
- **Multifunctioneel gebruik:** de openluchttheaterlocatie gaat ook door andere partners worden gebruikt voor culturele of educatieve evenementen.

Stichting Dam Jaarsma (wandelroutes) - initiatiefnemer

- **Thematische fiets- en/of wandelroute(s):** Stichting Dam Jaarsma zal ter 'aanvulling / aankleding' een route langs fiets- en/of wandelpad in De Warren (westelijk en oostelijk deel) verzorgen. Tytsjerksteradiels Ereburger Dam Jaarsma was schrijver, dichter, verzamelaar van volksverhalen en kenner van natuur. Hij schreef in het Frysk. De route kan als thema hebben: gedichten geschreven door Dam Jaarsma (bijvoorbeeld over bloemen) en/of volksverhalen uit de regio verzameld door Dam Jaarsma.
- **Educatie:** leerpad voor kids; informatief voor volwassenen, cultuurhistorie, natuurbeleving, gezondheidsbevordering (bewegen), welzijnsbevordering (natuur/cultuur/bewegen/ontmoeten), zichtbaarheid Fryske taal en cultuur.
- **Resultaten:** kennis over je roots en eigen woongebied dragen bij aan begrip:
 - (cultuur)historisch besef, je thuis voelen → welzijn
 - verantwoordelijk voelen voor je omgeving → gedrag, natuurbescherming
 - gelegenheid tot ontmoeten → verbinding, welzijn
 - toegankelijk voor mensen met beperking in rolstoel, scootmobiel → ontsluiting inclusieve samenleving
 - bewegen en ontspanning → gezondheid, welzijn.

Watersportverbond(KNWV) - initiatiefnemer

- **Ontwikkeling waterrecreatie:** door het realiseren van een aanlegsteiger en faciliteiten ontstaat er de mogelijkheid tot het aanbieden van watersportactiviteiten. Zo ontstaat er een startpunt voor (water)recreanten om vanaf deze plek het water te ontdekken.
- **Watersportschool:** verhuur van BM zeilboten, fluisterbootjes en eventueel roeiboten en kano's creëert het startpunt voor velen om een watersportactiviteit te beginnen. Samen met de reeds aanwezige zeilschool in De Warren kan dit voor menig een, waaronder de jeugd, het startpunt zijn voor het genieten van de watersport.

Scouting de Twirre – initiatiefnemer

- **Scouting:** de geplande openlucht outdoor locatie in De Warren biedt uitstekende mogelijkheden om te voldoen aan de wensen van Scouting de Twirre. Daarnaast kunnen de faciliteiten zoals het centraal parkeren, maar ook de faciliteiten van het hotel gebruikt worden om tegemoet te komen aan specifieke behoeften van de scouting, zoals overnachtingen, maaltijden of speciale activiteiten.
- **Onderkomen:** de scoutingruimtes die door de verschillende scoutinggroepen worden gebruikt, kunnen tevens fungeren als unieke en inspirerende vergaderruimtes of ruimtes voor een unieke kleinschalige bijeenkomst of diner. Deze veelzijdige opzet biedt een ideale omgeving voor zowel scoutingactiviteiten als bijeenkomsten in een unieke setting.

De Sluiterspoel - initiatiefnemer De Warren West

- **Gezamenlijke activiteiten:** vanuit het hotel is er de wens om net als “Tour de Boer” een begeleide wandeling te creëren omtrent educatie over natuur en milieu. De Natuur van De Warren als beleving voor gasten die De Warren bezoeken.

Gemeenschapslandbouw De Warren - initiatiefnemer De Warren West

- **Gebruik van kantine en faciliteiten:** deze organisatie gaat de samenwerking aan voor het gebruik van de kantine en faciliteiten
- **Verkoop van groenten:** het gemeenschapslandbouw initiatief kan/gaat voorzien in de wens om lokale groenten, vlees, zuivel te leveren voor het restaurant en de streekwinkel, wat een duurzaam en lokaal aanbod bevordert. Het restaurant kan hierdoor specifieke Warren gerechten aan de gasten bieden met ingrediënten van het landgoed De Warren.
- **Gezamenlijke activiteiten:** vanuit het hotel is er de wens om workshops over duurzaamheid, gezonde voeding en landbouw te organiseren (Tour de Boer) voor zowel gasten uit de omgeving als voor toeristen, mogelijk met ook andere partners uit de regio om een volledig en bijzondere Tour aan te kunnen bieden.

Algemene voordelen van samenwerking:

- **Wederzijdse promotie:** initiatieven gaan elkaar promoten door gezamenlijke marketinginitiatieven, waardoor een breder publiek wordt bereikt.
- **Delen van faciliteiten:** door faciliteiten zoals de ontvangstbalie, het auditorium, de kantine en de openluchtlocatie te delen, kunnen kosten worden bespaard en wordt multifunctioneel gebruik gestimuleerd.
- **Lokaal en duurzaam karakter:** het gebruik van lokale producten en diensten en het aanbod van faciliteiten die uitnodigen tot bewegen, bevorderen duurzaamheid, gezondheid en welzijn en versterken de mienskip en de band met de regio.

Deze samenwerkingsvormen creëren een divers aanbod van activiteiten en faciliteiten die niet alleen de betrokken organisaties versterken, maar ook de aantrekkingskracht van het hele project vergroten.

Opbrengsten en kosten

Directe opbrengsten voor de gemeente

- **De verkoop van de grond:** Hoewel het exacte bedrag nog onderwerp van onderhandeling is, zullen de initiatiefnemers de benodigde percelen (3086, 2955, 3087, 1453, 3564, 3567, 3561, 3583, 7080 en een deel van 1215) tegen boekwaarde aankopen. De boekwaarde van de totale grond in De Warren in juni 2023 was €2.053.292,18. Voor dit initiatief komt dat neer op € 313.214.
- **Lokale bestedingen:** Buiten de uitgaven in de Warren zelf gaan bezoekers en toeristen ook binnen Burgum en de regio bestedingen doen. Lokale winkels, restaurants en andere bedrijven in de gemeente Tytsjerksteradiel profiteren hiervan.
- **Werkgelegenheid:** het gehele plan zal werkgelegenheid creëren in verschillende sectoren, waaronder horeca, toerisme, cultuur, educatie en onderhoud. Dit biedt kansen voor mensen van verschillende leeftijdsgroepen, opleidingsniveaus en voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.
- **Toeristenbelasting:** door de aantrekkingskracht van het hotel en de verschillende recreatieve activiteiten zullen meer toeristen naar de regio trekken, wat leidt tot een stijging in toeristenbelastinginkomsten voor de gemeente die in te zetten is voor verdere ontwikkeling van het toeristisch product in de gemeente.

Culturele en sociale opbrengsten

- Stimulering van lokale cultuur: door samenwerkingen met lokale verenigingen zoals muziekverenigingen, het Iepenloftspul, Stichting Dam Jaarsma en het streekmuseum worden culturele activiteiten bevorderd. Dit versterkt de regionale identiteit en het gemeenschapsgevoel.
- Educatie: Het vernieuwde streekmuseum en de sterrenwacht bieden educatieve programma's die zowel lokale scholen als toeristen kunnen aantrekken. Dit bevordert de educatie op het gebied van geschiedenis, natuur en astronomie.
- Toekomst voor lokale verenigingen: verenigingen krijgen nieuwe mogelijkheden voor repetities, optredens en ontmoetingen, wat bijdraagt aan het behoud van sociale en culturele activiteiten in Burgum.
- Sociale cohesie: de locatie fungeert als ontmoetingsplek voor zowel lokale inwoners als bezoekers, waardoor sociale verbindingen versterkt worden. Dit draagt bij aan de levendigheid van de gemeenschap en bevordert interactie tussen verschillende doelgroepen.

Duurzame opbrengsten

- Natuurbescherming en ecotoerisme: de ligging van het complex tussen de bewoonde wereld en de natuur bevordert ecotoerisme. Door de aanleg van duurzame watersportfaciliteiten en het behoud en verbetering van de natuurlijke omgeving wordt een balans gevonden tussen toerisme en natuurbehoud.
- Milieubewustzijn: educatieve activiteiten rondom de natuur en sterrenwacht, maar ook Tour de Boer en het initiatief van Romkje de Hoop (Sluiterspoel) vergroten het milieubewustzijn van bezoekers en inwoners, wat kan leiden tot meer respect voor de lokale natuur en ecologie.

Indirecte opbrengsten

- Versterking van de lokale horeca en middenstand: de publiekstrekkende werking van het plan zorgt voor een rimpel effect in de economie van Burgum. Lokale horecazaken en winkels zullen profiteren van de toename in bezoekersaantallen en toeristen.
- Verhoging van vastgoedwaarde: door de ontwikkeling van het gebied en de verbeterde infrastructuur zal de vastgoedwaarde in de omgeving waarschijnlijk stijgen. Dit kan zowel voor de gemeente als voor lokale inwoners voordelen opleveren.
- Positief imago en regionale promotie: de ontwikkeling van een dergelijk innovatief en cultureel rijk project kan Burgum positioneren als een aantrekkelijke toeristische bestemming, wat op de lange termijn kan bijdragen aan verdere groei van toerisme en investeringen.
- Door de verhuizing van het Observeum ontstaat er een mogelijkheid tot woningbouw in de directe omgeving van de huidige locatie van het Observeum

Kosten

De kosten die de gemeente moet maken worden gedekt door de geldende leges.

Scouting de Twirre wenst bij de uitvoering van het plan gebruik te maken van de toegekende gemeentesubsidie en mogelijkheden van oa het Mienskip fonds.

Uitvoeringsplanning

1. Nieuwe route

1.1 Ontwikkelen totaalplan initiatieven de Warren

- Doel: presenteren van totaalplan voor de Warren in opvolging van de uitkomst van de plandag
- **Activiteiten:**
 - Opstellen plankaart van het gebied
 - Beschrijving van het plan
 - Opstellen begroting
 - Opstellen uitvoeringsplanning

1.2 Raadsbesluit vaststelling uitvoeringsagenda

- Doel: officieel bekrachtigen van het totaalplan de Warren
- **Activiteiten:**
 - Presentatie aan de raad
 - Raadsbesluit

2. Initiatieffase

• 2.1 Onderzoek en inventarisatie

- Doel: verkenning van de huidige situatie, plannen en mogelijkheden tot aanpassen bestemmingsplan en verkoop grond
- **Activiteiten:**
 - Inventariseren bestemmingsplanwijzigingen
 - Onderzoek naar aanbesteding verkoop grond aan initiatiefnemers
 - Onderzoek naar de staat van de grond (bodemonderzoek, milieueffecten, eventuele verontreiniging)
 - Identificatie van relevante stakeholders (bewoners, bedrijven, overheden)

• 2.2 Opstellen van het plan van aanpak

- Doel: bepalen van de doelen, processen en verantwoordelijken
- **Activiteiten:**
 - Definitie van de herbestemming
 - Tijdspad vaststellen en verdeling van verantwoordelijkheden
 - Opstellen van financiële begroting en risicobeheerplan

• 2.3 Aanvragen bestemmingsplanwijziging

- Doel: formele wijziging van de bestemming in het gemeentelijke bestemmingsplan
- **Activiteiten:**
 - Aanvragen indienen bij de gemeente (bestemmingsplanwijziging, milieuvergunningen, bouwvergunningen)
 - Toetsing door gemeenteraad, inclusief inspraak van de bevolking

• 2.4 Goedkeuring

- Doel: officiële goedkeuring van het bestemmingsplan
- **Activiteiten:**
 - Afhandeling van bezwaar- en inspraakprocedures
 - Eindbeoordeling door het college van B&W

- **2.5 Overdracht grond**
 - Doel: verkoop grond aan initiatiefnemer
 - **Activiteiten:**
 - Verkoop grond aan initiatiefnemer met inachtnaam van het Didam arrest

3. Ontwerp

- **3.1 Ontwerpen van het voorlopig plan**
 - Doel: ontwikkeling van een conceptontwerp voor Warren oost
 - **Activiteiten:**
 - Samenwerken met stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, ecologen (bv Frisia Groep) en architecten voor ontwerpplannen.
 - Voorbereiden van een landschapsplan (inclusief groenvoorziening, infrastructuur)
 - Toetsing van haalbaarheid en duurzaamheid (energiezuinig, circulair bouwen)

4. Definitieve planning en voorbereiding

- **4.1 Definitief ontwerp en contractvorming**
 - Doel: afronden van de ontwerpen en contracteren van uitvoerders.
 - **Activiteiten:**
 - Ontwikkelen van een definitief ontwerp
 - Het maken van afspraken over eigenaarschap, onderhoud en beheer
 - Selectie van aannemers en afsluiten van contracten
 - Opstellen van een uitvoeringsplanning en veiligheidsplan
- **4.2 Aanvragen bouwvergunning**
 - Doel: officiële bouwvergunning
 - **Activiteiten:**
 - Afnemen van de nodige onderzoeken waaronder: MER- beoordeling, akoestisch onderzoek, luchtkwaliteit, bodemkwaliteit, wegen/verkeer/parkeer, omgevingsveiligheid, ecologie, stikstof, behoefte
 - Welstandstoets
 - Afhandelen van bezwaarprocedures

5. Uitvoeringsfase

- **5.1 Voorbereiding terrein**
 - Doel: het bouwrijp maken van de grond
 - **Activiteiten:**
 - Sloopwerkzaamheden, indien nodig
 - Egaliseren van de grond en aanleg van riolering, elektriciteit en andere nutsvoorzieningen
- **5.2 Start van de bouw**
 - Doel: start van de bouwwerkzaamheden op de grond
 - **Activiteiten:**
 - Beginnen met de bouw van infrastructuur (wegen, paden)
 - Aanleggen van gebouwen of groenvoorzieningen volgens het plan

- **5.3 Monitoring en kwaliteitscontrole (doorlopend)**
 - Doel: waarborgen van kwaliteit en veiligheid tijdens de uitvoering
 - **Activiteiten:**
 - Regelmatige controle van de bouwvoortgang en afstemming met de aannemer
 - Tussentijdse evaluaties en aanpassingen waar nodig

6. Oplevering en nazorg

- **6.1 Oplevering project**
 - Doel: formele oplevering van het project en overdracht aan de gemeente
 - **Activiteiten:**
 - Eindinspectie van de infrastructuur en gebouwen
 - Formele oplevering aan de gemeente en betrokken partijen
- **6.2 Inrichting en nazorg**
 - Doel: ingebruikname van de herbestemde grond
 - **Activiteiten:**
 - Inrichten van openbare ruimte, groenvoorziening en verkeersvoorzieningen
 - Ingebruikname van de gebouwen of gronden door de nieuwe gebruikers

7. Evaluatie en communicatie

- **7.1 Evaluatie en lessen voor de toekomst**
 - Doel: beoordelen van het projectverloop en geleerde lessen
 - **Activiteiten:**
 - Evaluatie met betrokken partijen over het proces en het resultaat
 - Documentatie van verbeterpunten voor toekomstige projecten
- **7.2 Eindrapportage en communicatie**
 - Doel: informeren van de bewoners en belanghebbenden over de uitkomst
 - **Activiteiten:**
 - Publiceren van een eindrapportage en organiseren van een afsluitende bijeenkomst
 - Communicatie over de ingebruikname van het herbestemde gebied

PROJECTPLAN

Sociale Voedseltuin

De Warren

Tytsjerksteradiel

Voor u ligt de planuitwerking van de gemeenschapslandbouw in De Warren. De gemeenschapslandbouw bestaat uit twee onderdelen, te weten de commerciële en de sociaal vitale tak. Van de laatste treft u onderstaand de planuitwerking aan.

Stichting Sociaal en Vitaal

November 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
<i>Sociale voedseltuin.....</i>	<i>5</i>
<i>Uitrol Tytsjerksteradiel</i>	<i>5</i>
<i>Duurzame verandering</i>	<i>5</i>
<i>Contactgegevens & meer informatie.....</i>	<i>5</i>
2. Beschrijving aanpak.....	6
<i>Bewezen aanpak en opschaling.....</i>	<i>6</i>
<i>Fryslân als voorbeeld</i>	<i>6</i>
<i>Landelijk platform</i>	<i>7</i>
<i>Ondernemers, overheid en zorgverzekeraar maken dit mogelijk</i>	<i>7</i>
3. Beschrijving van het probleem	8
<i>Armoede en de gezondheidskloof.....</i>	<i>8</i>
4. Doelgroep	9
<i>Omvang doelgroep</i>	<i>9</i>
<i>Uitnodigen van de gezinnen</i>	<i>9</i>
5. Doelen.....	10
6. Beoogd eindresultaat.....	12
<i>Verbetering van de gezondheid van kwetsbare huishoudens</i>	<i>12</i>
<i>Stimulering van fysieke activiteit en mentaal welzijn</i>	<i>12</i>
<i>Educatie en bewustwording voor een gezondere toekomst</i>	<i>12</i>
7. Activiteiten	13
8. Monitoring en rapportage	14
<i>Kwantitatieve metingen</i>	<i>14</i>
<i>Economische impact</i>	<i>14</i>
<i>Participatie</i>	<i>14</i>
<i>Voortgang en aanpassingen.....</i>	<i>14</i>
9. Innovatief project.....	15
<i>Verse en voedzame producten</i>	<i>15</i>
<i>Inclusie en educatie</i>	<i>15</i>
<i>Bevordering van fysieke activiteit</i>	<i>15</i>
<i>Maatschappelijke betrokkenheid en lokale initiatieven.....</i>	<i>15</i>
<i>Mentale gezondheid</i>	<i>15</i>
10.Samenwerking	16
11.Financiën.....	18

<i>Investeringsbegroting van Sociale Voedseltuin naar het model van Sud West Fryslân.....</i>	<i>18</i>
<i>Exploitatiebegroting van de Sociale Voedseltuin Sud West Fryslân per jaar</i>	<i>19</i>
12.Randvoorwaarden.....	21
<i>Locatie en faciliteiten</i>	<i>21</i>
<i>Bestuurlijk draagvlak.....</i>	<i>22</i>
<i>Partnerschappen</i>	<i>22</i>
Bijlage: Links en media	23
<i>Links.....</i>	<i>23</i>
<i>Tv23</i>	
<i>Geschreven media</i>	<i>23</i>

1. Inleiding

Stichting Sociaal en Vitaal zet zich in om gezonde voeding toegankelijk te maken voor alle lagen van de bevolking, met bijzondere aandacht voor huishoudens in sociaal-economische achterstandsituaties. Ons ambitie is om in elke Friese gemeente een Sociale Voedseltuinen operationeel te hebben, die elk wekelijks tussen de 200 en 250 huishoudens voorzien van vers, onbespoten voedsel, waaronder groenten, fruit, kruiden en aardappelen. Met deze actieve en integrale aanpak vergroten we de bestaanszekerheid van kwetsbare gezinnen en verkleinen we de gezondheids- en participatiekloof.

Sociale voedseltuin

In de huidige tijd waar economische fluctuaties zoals inflatie en stijgende energieprijzen dagelijkse realiteit zijn, wordt het voor steeds meer huishoudens een uitdaging om gezonde voeding te bekostigen. De Sociale Voedseltuin pakt draagt bij aan deze uitdaging door niet alleen kosteloos essentiële voeding aan te bieden maar ook door te functioneren als centra voor sociale verbinding en educatie. Het biedt een duurzame oplossing voor voedselonzekerheid en sociale uitdagingen binnen de gemeente Tytsjerksteradiel. De integrale aanpak is ontwikkeld om de gezondheid, welzijn en vitaliteit van kwetsbare gezinnen in de regio te verbeteren door hen op een actieve wijze toegang te geven tot verse, onbespoten groenten, fruit, aardappelen en kruiden.

Uitrol Tytsjerksteradiel

De aanpak van de Sociale Voedseltuin heeft al bewezen succesvol te zijn in andere regio's. Dit projectplan is gericht op het opstarten en exploiteren van een sociale voedseltuin in Tytsjerksteradiel. Door samenwerking met de initiatiefnemers vanuit het Burgerinitiatief Burgum-West/De Warren, lokale bedrijven, zorgverzekeraars en de gemeente, wordt de benodigde financiële en operationele ondersteuning verkregen. Dit zorgt voor een solide basis om de sociale voedseltuin duurzaam te exploiteren.

Duurzame verandering

We bevinden ons op een cruciaal kantelpunt binnen ons armoedebeleid en de strijd voor voedselzekerheid. Bij Stichting Sociaal en Vitaal zijn we overtuigd van de transformatieve kracht van onze aanpak, die substantieel bijdraagt aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en essentieel is voor de versterking van het gemeentelijk sociaal beleid. De tijd van oppervlakkige interventies is voorbij; het is nu tijd voor een daadkrachtige, integrale benadering die werkelijke, duurzame verandering teweegbrengt in het leven van de meest kwetsbare inwoners in Tytsjerksteradiel.

Contactgegevens & meer informatie

Website: [Stichting Sociaal en Vitaal](https://www.stichtingsociaalenvitaal.nl)
Loraine Westerneng
Email: l.westerneng@sociaalenvitaal.nl
Telefoon: 0610648555

Burgerinitiatief Burgum-West/ De Warren: Sociaal & Vitaal De Warren Tytsjerksteradiel
Simon Meinema
Email: simonmeinema@gmail.com
Telefoon: 06 53159286

2. Beschrijving aanpak

Op dit moment zorgen 4 sociale voedseltuinen in Friesland en Drenthe ervoor dat 600 huishoudens die onder de armoedegrens leven, wekelijks verse, onbespoten groenten, fruit, aardappelen en kruiden krijgen. De tuinen richten zich op het structureel verbeteren van de gezondheid en het welzijn van huishoudens in de laagste inkomensgroepen door deze groenten gratis ter beschikking te stellen en door mensen in beweging te krijgen. Naast onze structurele levering aan de voedselbank, komen gezinnen ook wekelijks hun groenten bij ons zelfoogsten. Dat betekent

dat ze letterlijk in beweging komen, vaak samen met hun kinderen ervaren ze direct waar hun groenten vandaan komen. De praktijk laat zien dat ze er daardoor dichterbij voedsel komen te staan en (aangemoedigd door elkaar) gezonder gaan eten. Daarnaast worden ze uitgenodigd mee te helpen op de tuin, waar ze andere mensen ontmoeten en gezond actief bezig zijn in de buitenlucht. Er worden recepten uitgewisseld, gebruikers helpen elkaar door te carpoolen en bijvoorbeeld voor elkaar te oogsten wanneer iemand verhinderd is. De sociale voedseltuinen hebben, naast het verstrekken van verse onbespoten groenten, ook een sociale functie die de gemeenschapszin versterkt.

Onze sociale voedseltuinen dragen dan ook direct bij aan de kwaliteit van leven van mensen, door het verbeteren van de gezondheid, het verminderen van ongelijkheid, het bevorderen van participatie en het stimuleren van voedselzekerheid en -educatie. Kwetsbare huishoudens komen op een laagdrempelige manier in aanraking met veel aspecten die hun gezondheid bevorderen.

Bewezen aanpak en opschaling

Het succes en de bewezen aanpak van onze voedseltuinen heeft geleid tot interesse bij andere gemeenten in Friesland en daarbuiten, op plekken waar ook sprake is van (voedsel)armoede. Zij zien de bewezen aanpak van de voedseltuinen als concrete mogelijkheid om ook actief bij te dragen aan het welzijn van de laagste inkomensgroepen. Meerdere gemeenten, waaronder de gemeente Tytsjerksteradiel, hebben aangegeven onze aanpak voor te staan en beleidsruimte te willen creëren voor de implementatie van een sociale voedseltuin in de betreffende gemeente. Dat enthousiasme is voor ons de aanleiding om de komende 3 jaar op te schalen naar 6 sociale voedseltuinen in Friesland.

Fryslân als voorbeeld

Fryslân is bekend om zijn Mienskip: we hebben de meeste vrijwilligers van Nederland, maar ook korte lijnen en inhoudelijke betrokkenheid van het bedrijfsleven en de overheid. Dit project kan als voorbeeld dienen voor de rest van Nederland van hoe de kracht van de Friese Mienskip kan bijdragen aan het oplossen van uitdagingen zoals voedselarmoede, ongezonde leefstijl, eenzaamheid, integratie en participatie.

Landelijk platform

Het doel is daarnaast om de reeds bestaande kennis en opgedane ervaringen toegankelijk te maken voor andere initiatieven en mogelijke nieuwe Sociale Voedseltuinen in Friesland en de rest van Nederland. Daartoe is het plan om een landelijke organisatie op te zetten; [Sociale Voedseltuinen Nederland](#), beginnend bij Noord-Nederland. Met als doel om uiteindelijk een landelijke opererende ondersteuningsstructuur te bouwen. Hierbij werken we samen met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ondernemers, overheid en zorgverzekeraar maken dit mogelijk

Het aanpakken van de sociale uitdagingen waarmee Nederland te maken heeft, vereist radicale systeemoplossingen. Deze uitdagingen zijn vaak complex en diepgeworteld in de structuur van onze samenleving, waardoor eenvoudige of kortetermijnoplossingen niet volstaan. De aanpak van sociale voedseltuinen illustreert dit principe effectief. We streven naar het adresseren van meerdere sociale vraagstukken tegelijkertijd, zoals voedselzekerheid, sociale inclusie en gezondheidsbevordering. Om deze redenen is de financiering en ondersteuning van sociale voedseltuinen een gedeelde verantwoordelijkheid. De financiële en operationele structuur van sociale voedseltuinen is een samenwerking tussen diverse partijen: de overheid, het bedrijfsleven, en zorgverzekeraars.

De gezamenlijke steun van deze partijen weerspiegelt een integrale benadering van maatschappelijke uitdagingen, waarbij economische, sociale en gezondheidsaspecten worden aangepakt.

- Overheid: Bevordert sociale cohesie, vermindert armoede en stimuleert lokale economieën, passend bij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Bedrijfsleven: Ondersteunt duurzaamheidsdoelstellingen en toont maatschappelijke betrokkenheid. Niet alleen doneren, maar echt inhoudelijk betrokken maatschappelijk verantwoord ondernemen anno nu.
- Zorgverzekeraar: Investeren in preventieve gezondheidszorg door gezonde voeding te promoten, wat kan leiden tot lagere gezondheidszorgkosten.

3. Beschrijving van het probleem

Door de inflatie en de stijging van energieprijzen wordt het voor steeds meer gezinnen moeilijker om rond te komen. Gezonde voeding is al jaren duurder dan ongezonde voeding en deze trend zet zich alsmaar door. Wie beperkte financiële middelen heeft, eet noodgedwongen ongezond, een ontwikkeling die overgaat van generatie op generatie. Met alle gevolgen van dien. Deze (kans)ongelijkheid heeft extra impact op mensen die al niet veel te besteden hebben. De ongezonde keuze die overblijft verbetert de gezondheid niet (suikerziekte, obesitas, depressie). Daarnaast heeft financiële stress een sterk negatief effect op het welzijn van mensen. Ten eerste leidt het tot verhoogde slaapproblemen en gezondheidsproblemen, zoals hoge bloeddruk en depressie. Mensen kunnen zich ook sociaal geïsoleerd voelen, omdat ze zich schamen voor hun financiële situatie en sociale activiteiten vermijden. Met een neerwaartse spiraal tot gevolg (werkeloosheid, uitzichtloosheid), uiteindelijk leiden deze effecten tot hogere maatschappelijke- en zorgkosten.

In Fryslân leven bijna 38.000 mensen in armoede waarvan bijna 9.000 kinderen. Het Rode Kruis moet op steeds meer plekken in Nederland (een van de rijkste landen ter wereld) voedselhulp verlenen. Eerder al begon het Rode Kruis met het uitdelen van ontbijttassen in de provincies Friesland en Utrecht. Naar schatting van het Rode Kruis zitten er momenteel zo'n 400.000 mensen in onzichtbare voedselnood.

Ook voedselbanken hebben steeds meer moeite om verse groenten en fruit in hun pakketten te krijgen, mede doordat supermarkten steeds meer acties inzetten om 'verspilling' tegen te gaan. Dit betekent dat voor de cliënten van de voedselbank gezond eten niet altijd mogelijk is. Het is zorgelijk dat voedselbanken meer en meer afhankelijk worden van voedselgiften van supermarkten die, vanuit commercieel oogpunt, steeds vaker afwegingen maken die leiden tot een beperkter en ongezonder aanbod bij de lokale voedselbank.

Armoede en de gezondheidsskloof

De kern van het probleem is juist dat kwetsbare gezinnen veel baat bij gezond voedsel hebben. Een ongezond dieet kan leiden tot gezondheidsklachten zoals obesitas, suikerziekte en depressie, minder werkgelegenheid en geluk. Kinderen verdienen een gezonde start; ongezonde eetgewoonten op jonge leeftijd kunnen levenslange fysieke en mentale gevolgen hebben.

Sociale voedseltuinen bieden een holistische benadering gericht op kwetsbaarste gezinnen in de buurt. Door het structureel leveren van onbespoten groenten, fruit, aardappelen en kruiden aan de voedselbank kunnen alle cliënten van de voedselbank wekelijks gezonde maaltijden maken. Door gezinnen die net buiten de voedselbank of voedselhulp vallen uit te nodigen hun groenten te komen oogsten op de tuin, kunnen ook deze gezinnen gezond eten en kunnen ze op de tuin direct te zien, ervaren en leren waar hun groenten vandaan komt, wat je er mee kan doen, hoe je het klaarmaakt en waarom het zo belangrijk is om gezond te eten (educatie). Ook worden ze uitgenodigd mee te helpen op de tuin (participatie) waardoor ze uit hun situatie en actief in beweging komen in de buitenlucht.

Gezond eten, educatie, participatie en in beweging komen zijn de pijlers van onze sociale voedseltuinen.

4. Doelgroep

Kwetsbare gezinnen en huishoudens: mensen die leven op of onder de armoedegrens en die moeite hebben met rond te komen in de gemeente Tytsjerksteradiel.

Omvang doelgroep

In Nederland wil 1 op de 6 mensen (17%) graag gezonder eten maar kan dat niet betalen (bron: NOS). We kunnen ervan uitgaan, dat dit minimaal ook geld voor de gemeenten in Friesland, aangezien Friesland bij de armere provincies van Nederland hoort. Dat betekent dat van de 650.000 Friezen, 110.000 graag gezonder wil eten maar dit niet kan betalen. 14% van de Friese huishoudens heeft te maken met armoede (bron: PF). Dat zijn 91.000 mensen. Onze visie is dat iedereen toegang moet hebben tot gezond eten, ongeacht het inkomen.

Met de inrichting van een sociale voedseltuin in gemeente Tytsjerksteradiel kunnen rond de 200-250 huishoudens wekelijks van het voorjaar tot en met de herfst groenten, fruit, aardappelen en kruiden ontvangen. Met de 5 Friese sociale voedseltuinen gezamenlijk gaan we tussen de 3.000 en 5.000 mensen wekelijks voorzien van groenten, fruit, aardappels en kruiden. Onze ambitie is dat in 2028 iedere stad of dorp in Friesland een sociale voedseltuin heeft, zodat ook mensen met een smalle beurs toegang hebben tot gezond eten. Het vraagt een integrale benadering van ons allen om die ambitie te verwezenlijken. Een goede infrastructuur en samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en instellingen, is essentieel.

Uitnodigen van de gezinnen

Met de Sociale Voedseltuin werken we samen met andere hulporganisaties en betrokken gemeenten. Zij verwijzen huishoudens door naar de sociale voedseltuinen. Zo maken we optimaal gebruik van het netwerk dat er al is (en inkomenschecks doet) en voorkomen we dat deze gezinnen bij elke instantie opnieuw hun inkomen en persoonlijke omstandigheden op tafel moeten leggen. Met de gemeente willen we nauw samenwerken voor de integratie van de sociale voedseltuin in het sociaal beleid. Denk hierbij o.a. aan het doorverwijzen van huishoudens die bij de gemeente bekend zijn (personen die in de schuldhulpverlening komen en direct ondersteuning kunnen vinden bij de sociale voedseltuin), eenzaamheidsbestrijding en actief signalering en samenwerking rondom maatschappelijk problemen.

De sociale voedseltuin heeft als doel om mensen weer uit hun moeilijke situatie te helpen. Zodra het beter gaat willen we uiteraard dat de huishoudens de mogelijkheid blijven houden om onderdeel te blijven van de community op de tuin. Dit gebeurt o.a. door de mogelijkheid te bieden dat ze vanaf dat moment zelf een vrijwillige bijdrage aan de tuin kunnen doen en daardoor betrokken blijven en gezond kunnen blijven eten.

5. Doelen

Gezond eten voor iedereen

- Vanaf de startfase eind 2026/ aanvang 2027 (teeltplan en 1e fase grondbewerking) willen wij in samenwerking met de projectgroep vanuit het Burgerinitiatief Burgum-West/De Warren in de gemeente Tytsjerksteradiel een sociale voedseltuin exploiteren. Deze tuin gaat structureel bijdragen aan de gezondheid en welzijn van inwoners van de gemeente die rond moeten komen van een minimaal inkomen. De tuin voorziet (van de lente tot en de winter) tot 250 huishoudens (+/- 800 personen) wekelijks van voldoende onbespoten groenten, fruit, aardappelen en kruiden voor meerdere gezonde maaltijden per week.

Voedseleducatie

Voedseleducatie is een essentieel onderdeel van het succes van de sociale voedseltuin. Op een laagdrempelige, informele manier worden mensen geïnspireerd om gezond te eten en gemotiveerd om in beweging te komen en elkaar te ontmoeten. De tuin is de plek waar dit allemaal samenkomt.

- Bij het oogsten en verstrekken van de groenten geven we ook handvatten om hiermee gezonde, budgetvriendelijke maaltijden te maken. De recepten, tips en trucs kunnen gezinnen via een speciaal ontwikkelde app gemakkelijk en snel vinden. In deze app staan de groenten die die week te oogsten zijn, waar ze staan en wat je er mee kan maken. Alles is afgestemd op de oogst en het seizoen en het budget.
- Tijdens het oogsten op de tuin zijn er altijd medewerkers en vrijwilligers beschikbaar om uitleg te geven over de groenten en tips te geven wat je er mee kan maken.
- (Basis)scholen in de omgeving worden actief uitgenodigd op de tuin, onder andere via de gemeentelijke welzijnsorganisatie. Met deze aanpak hebben we al ruime ervaring. In Oosterwolde (met Stichting Scala) en Heerenveen (stichting Caleidoscoop). De kinderen komen op de tuin en samen gaan we actief in de tuin aan de slag. Denk aan activiteiten zoals helpen met aardappels oogsten, kookworkshops op de tuin, samen pompoensoep maken etc. Het doel is, om kinderen van jongs af aan op een leuke, laagdrempelige en creatieve manier kennis te laten maken met gezond eten.
- Het organiseren van diverse activiteiten, waaronder gezamenlijk koken, voedselworkshops etc.

‘Het leuke van de zelfoogsttuin is; je leert ervan. Je vraagt even hoe je de groenten moet herkennen, wat je ermee kunt doen. Het is niet alleen maar graaien. Dat sociale aspect vind ik ook belangrijk. Je maakt een babbeltje met de tuinder of andere oogsters, je komt oude en nieuwe bekenden tegen. Het is echt een feest om hier te komen.’

Participatie en beweging

- Naast betaalde krachten, zijn vrijwilligers een essentieel onderdeel van de sociale voedseltuin. Er werken meestal tussen de 10 en 50 vrijwilligers mee in de tuin. De reden dat zij dit doen, varieert meestal van gezond buiten aan de slag willen tot het opdoen van (werk)ervaring of sociale contacten.
- De doelgroep van de sociale voedseltuin wordt uitgenodigd om mee te komen helpen op de tuin. Dit is vrijwillig en nooit een verplichting om groenten te ontvangen. Toch leert de ervaring dat mensen het leuk vinden om mee te helpen. Dit draagt bij aan de

fysieke gezondheid maar zeker ook de mentale gezondheid. Mensen komen letterlijk en figuurlijk in beweging en vinden een sociaal vangnet bij de betrokken mensen.

Kennis borgen en doorontwikkeling

- De opschaling naar minimaal 6 sociale voedseltuinen in Friesland (meegerekend de startende tuinen in de gemeenten De Fryske Marren en Tytsjerksteradiel) betekent dat er veel kennis en ervaring wordt opgedaan. Denk aan praktische kennis zoals teeltplannen, het bouwen van sociale structuren en ook kennis van financieringsmogelijkheden, vergunningsaanvragen etc. Vanuit deze voedseltuinen willen we gezamenlijk optrekken, Nationale funding naar Friesland halen en verdere opschaling aanjagen.
- Daarnaast willen we de opgedane kennis en ervaring vanuit Friesland borgen in een landelijk platform: Sociale Voedseltuinen Nederland. Dit (nog op te zetten) platform heeft als doel om startende voedseltuinen te ondersteunen met kennis, netwerk en mogelijk opstartsubsidie. Op deze manier willen wij stimuleren dat er nog meer sociale voedseltuinen komen, zodat uiteindelijk iedereen toegang heeft tot gezond eten, ongeacht het inkomen. Dit initiatief wordt gestimuleerd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en diverse bedrijven.

Gezonde bodem, gezonde omgeving, gezonde groenten, gezonde mensen

- Een gezonde bodem is essentieel om groenten te verbouwen die vol zitten met voedingsstoffen en vitaminen. Daarom werken alle sociale voedseltuinen zoveel mogelijk samen met de natuur: we gebruiken géén kunstmest of bestrijdingsmiddelen en dragen bij aan de biodiversiteit van de omgeving. We streven naar een natuurlijk evenwicht door vogels en insecten naar de tuin te trekken. Dit doen we bijvoorbeeld door het planten van inheemse bloemen en het plaatsen van insectenhôtels.

6. Beoogd eindresultaat

Gezinnen uit de laagste inkomenscategorieën ontvangen wekelijks groenten, fruit, aardappels en kruiden om hiermee meerdere dagen per week gezonde maaltijden te maken. Ze komen letterlijk en figuurlijk in beweging en uit hun (vaak niet te positieve) situatie. Dit draagt direct bij aan hun fysieke en mentale gezondheid. We geven begeleiding in de oogst, delen informatie, recepten, groentewetjes, organiseren educatieve activiteiten voor volwassenen en kinderen. Deze begeleiding wordt geboden door de betrokken tuinders, coördinatoren en vrijwilligers.

Verbetering van de gezondheid van kwetsbare huishoudens

Met de inrichting en exploitatie van een sociale voedseltuin in de gemeente Tytsjerksteradiel willen dat rond de 800 personen wekelijks toegang hebben tot verse, onbespoten groenten, fruit, aardappelen en kruiden. Dit zorgt ervoor dat deze huishoudens gezonder eten, wat direct bijdraagt aan hun algehele gezondheid. Door het aanbod van en educatie over verse en onbespoten producten kunnen gezondheidsproblemen zoals obesitas, diabetes en hartziekten, die vaak voorkomen bij mensen in lagere inkomensgroepen, worden verminderd. Het directe contact met de herkomst van de groenten zorgt voor een verhoogd bewustzijn van wat men eet, wat kan leiden tot betere voedselkeuzes, ook buiten de voedseltuin.

Stimulering van fysieke activiteit en mentaal welzijn

Door gezinnen en individuen uit te nodigen om te helpen in de tuinen en hun eigen voedsel te oogsten, stimuleren we niet alleen fysieke activiteit, maar ook mentaal welzijn. Tuinieren is bewezen therapeutisch en kan helpen bij het verminderen van symptomen van depressie en angst. *Dit actieve participatiemodel zorgt ervoor dat individuen zich nuttig en verbonden voelen met hun gemeenschap, wat op zijn beurt hun mentale welzijn verbetert.*

Educatie en bewustwording voor een gezondere toekomst

Door voedseleducatie te integreren in het model van de voedseltuinen wordt er kennis overgedragen over gezonde voedingskeuzes, het belang van verse producten en kookvaardigheden. Dit zal met name jongere generaties helpen om gezonde eetgewoonten te ontwikkelen waar ze hun hele leven baat bij hebben. Basisschoolleerlingen krijgen hands-on ervaring en educatie over voeding, wat hen helpt een solide fundament te leggen voor hun toekomstige voedingsgewoonten. Door gezinnen en individuen uit te rusten met kennis over gezond eten, kunnen ze betere voedingskeuzes maken, wat op de lange termijn de algemene gezondheid van de gemeenschap kan verbeteren.

7. Activiteiten

Stichting Sociaal en Vitaal is voornemens om een sociale voedseltuin in de gemeente Tytsjerksteradiel te helpen starten. Het doel is om uiteindelijk een aparte stichting op te richten waar de lokale sociale voedseltuin onder komt te hangen. Stichting Sociaal en Vitaal is ervaren en bedreven in het opzetten van sociale voedseltuinen en heeft een ervaren bestuur en coördinator met projectmanagementervaring bij de overheid en het bedrijfsleven. De dagelijkse werkzaamheden worden uitgevoerd door gekwalificeerde tuinders.

De acties die nodig zijn voor het opzetten van een nieuwe tuin:

1. Akkoord van gemeente Tytsjerksteradiel op projectplan en bijbehorende financiën.
2. Gezamenlijk met de gemeente optrekken in het vinden van co-financiën uit het bedrijfsleven.
3. Vinden en klaarmaken van geschikt stuk land voor de voedseltuin, opzetten van basisinfrastructuur, zoals irrigatie, kassen, materialen en gereedschappen en maken van een teeltplan, inkopen zaden, pootgoed, bomen, struiken, eventuele inrichting van het terrein.
4. Aangaan van partnerschappen met o.a. voedselbank, gemeente, lokale bedrijven, scholen, sponsors, subsidies, hulporganisaties, aanhaken overige relevante organisaties.
Via deze hulporganisaties en de gemeente de juiste huishoudens vinden die gebruik kunnen maken van de ondersteuning
7. Organiseren van bijeenkomsten / workshops om bewoners en andere betrokkenen te informeren.
8. Opzetten van educatie, oogstdagen, sociale ontmoetingsmomenten, vrijwilligersmomenten en ontwikkelingen van kennis (recepten, groentewetjes etc.).
9. Integreren van de tuinapp. Via een digitale app willen we huishoudens betrekken, sociale cohesie bevorderen betrekken, enthousiasme creëren over de tuin, informatie verstrekken over gezondheid, groenteteelt, recepten etc. Hiervoor ligt al een concept app klaar om uit te rollen en te integreren.
10. Samenwerking met het onderwijs aangaan.
11. Monitoren van de voortgang en effectiviteit van de tuinen middels bijhouden van opbrengst, houden van enquêtes en interviews.
12. Aanpassen en verbeteren van strategieën op basis van feedback en resultaten.

8. Monitoring en rapportage

Middelen en donaties: bijhouden van het totaalbedrag aan ontvangen subsidies, donaties of andere middelen.

Economische impact

Kostenbesparing voor huishoudens: in kaart brengen van de economische waarde van het voedsel dat aan huishoudens wordt verstrekt en het vergelijken met de kosten van het kopen van vergelijkbaar voedsel in winkels.

Participatie

Werkgelegenheid / herintreden: registreren van het aantal (betaalde) posities dat direct of indirect wordt gecreëerd door het project. Denk ook aan participatie / integratie statushouders.

Voortgang en aanpassingen

Periodieke rapportages: jaarlijks een rapport opstellen over de voortgang van de tuin, inclusief uitdagingen, successen en aanbevelingen voor verbeteringen.

‘Mijn dochter van 3 at erg slecht. Ik wil haar andere smaken leren kennen. Hier ziet ze waar het eten vandaan komt, dat is heel belangrijk. Ze proeft inmiddels veel en vindt het fantastisch om naar de tuin te gaan; ‘Mag ik morgen weer de groentetuinmevrouwen helpen?’

9. Innovatief project

Het innovatieve karakter van sociale voedseltuin schuilt in hun integrale aanpak van meerdere maatschappelijke problemen. Door het aanbieden van directe toegang tot vers voedsel, educatie over gezonde voeding en het bevorderen van fysieke activiteit, pakken ze tegelijkertijd kwesties aan zoals armoede, obesitas en een ongezonde levensstijl. Hierdoor vormen ze een holistische oplossing die verder gaat dan alleen voedselvoorziening. Door toegang te bieden tot verse producten voor mensen die anders beperkte middelen hebben, worden gezondere eetgewoonten gestimuleerd, wat op de lange termijn kan bijdragen aan een betere gezondheid en het voorkomen van voedsel gerelateerde ziekten. Met deze innovatieve en integrale aanpak van bedrijven, zorgverzekeraars en overheden willen we vanuit de betrokken Friese gemeenten het voorbeeld geven naar de rest van Nederland.

Verse en voedzame producten

Sociale voedseltuin biedt directe toegang tot verse, onbewerkte en onbespoten geteelde producten. Dit draagt bij aan een betere voedingsinname en daarmee aan een betere gezondheid. De Sociale voedseltuin bevordert duurzame landbouw, ondersteunt lokale duurzame voedselproductie en vermindert de afhankelijkheid van lange toevoerketens.

Inclusie en educatie

Door groenten, fruit, aardappelen en kruiden kosteloos beschikbaar te stellen aan huishoudens die op en onder de armoedegrens, dragen de tuinen bij aan het verminderen van financiële lasten voor deze gezinnen. Hierdoor neemt hun koopkracht toe. Daarnaast biedt de sociale voedseltuin op een laagdrempelige manier voedsel educatie. Tijdens het oogsten leren mensen over groenten, ze ontvangen tips en recepten hoe er mee te koken. Mensen nemen hun kinderen mee waardoor die ook op speelse manier in aanraking komen met gezond eten. Basisschoolkinderen komen op de tuin en worden op een leuke manier meegenomen in workshops over voedsel, natuur en biodiversiteit.

Bevordering van fysieke activiteit

Door actieve deelname aan tuinieren worden mensen aangemoedigd om fysiek actief te zijn, wat helpt bij het voorkomen van verschillende ziekten, waaronder hart- en vaatziekten en obesitas.

Maatschappelijke betrokkenheid en lokale initiatieven

De sociale voedseltuin stimuleert gemeenschapsbetrokkenheid en bevordert sociale cohesie door vrijwilligerswerk en het bijeenbrengen van mensen uit verschillende lagen van de samenleving en het biedt een veilige werkplek voor mensen die begeleid worden naar betaald werk (denk aan herintreders, statushouders).

Mentale gezondheid

Het werken in een gemeenschapstuin bevordert sociale interactie en gemeenschapsbinding, wat kan bijdragen aan een beter mentaal welzijn door het verminderen van gevoelens van eenzaamheid en isolatie. Tuinieren in de sociale voedseltuin heeft ook therapeutische voordelen. De fysieke activiteit, het contact met de natuur en het gevoel van prestatie kunnen helpen bij het verminderen van symptomen van depressie, angst en stress. Er is aangetoond dat regelmatig contact met de natuur bijdraagt aan een betere mentale gezondheid. De Sociale voedseltuin biedt een groene ruimte in de stedelijke omgeving waar mensen kunnen ontsnappen aan de drukte en zich kunnen verbinden met de natuur.

10. Samenwerking

Naast de bestaande sociale voedseltuinen in Friesland (Nieuwehorne, Oosterwolde, Drachten en Leeuwarden (i.o.)), werken we ook samen met de sociale voedseltuinen buiten Friesland, waaronder in Darp en Wilhelminaord. Door samen te werken en kennis te delen, versterken we onze gezamenlijke missie om gezond eten toegankelijk te maken voor iedereen.

‘Ik wil duurzamer leven en biologisch eten. Helaas is dat voor mij niet betaalbaar. Maar dankzij deze zelfoogsttuin kan ik toch samen met mijn kinderen genieten van onbespoten groenten.’

Burgerinitiatief Burgum-West/ De Warren Tytsjerksteradiel

Een deel van de plannen vanuit het burgerinitiatief richt zich op gemeenschapslandbouw en bestaat uit twee hoofdtakken, Sociale en commerciële gemeenschapslandbouw, resp. Sociaal & Vitaal en Verkoop van groenten aan abonneementhouders, het geplande hotel(restaurant) aan De Warren-oost en de streekwinkel. Maar ook plannen van lokale boeren die in dit gebied natuurinclusief landbouw en veeteelt bedrijven, maken deel uit van het burgerinitiatief. Met hen zoeken we de verbinding en samenwerking, zodat gezamenlijk initiatieven ondernomen kunnen worden, zoals kennisoverdracht, hulp bij bewerken van grond, uitleen van materialen en evt. grond, afname zuivel en vlees voor de streekwinkel etc. Ook samenwerking met ervaren partijen als Land van Ons en Aardpeer - Samen voor grond. Activiteiten die voor partijen kostenbesparend en opbrengst verhogend kunnen werken.

Hulporganisaties

De voedseltuinbank is een belangrijke schakel om ervoor te zorgen dat het voedsel uit de sociale voedseltuin daadwerkelijk de huishoudens bereikt die het echt nodig hebben. Ook wordt er nauw samengewerkt met andere hulporganisaties, denk aan Stichting Leergeld.

Bedrijfsleven

Onze partners in het Friese bedrijfsleven staan ons bij met kennis, netwerk en financiering. Waaronder Rabobank, Omrin, GreenInclusive, Vereniging Circulair Friesland, Kamps de Wild, Future Fuels, Get2Green en nog veel meer. In de gemeente Tytsjerksteradiel willen we ook lokaal bedrijfsleven betrekken. Maar ook zoeken we de samenwerking met partijen als Niemand aan de Zijlijn (NadZ) en Kearen*

Stichting De Friesland

Zij ondersteunen de ontwikkeling van sociale Voedseltuinen Fryslân in de periode 2024-2026. We zijn erg blij dat deze zorgverzekeraar hiermee de potentie van sociale voedseltuinen voor de brede gezondheid onderstreept.

Overheden

Daarnaast spelen overheden een belangrijke rol in dit project. Hiervoor wordt concreet samengewerkt met de betrokken gemeente. We zijn ook in gesprek met de provincie over wat haar rol kan zijn in de regionale ontwikkeling en opschaling. Daarnaast werken we samen met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op het ontwikkelen van een landelijke aanpak.

* specifiek voor Burgerinitiatief Burgum-West/De Warren.

Overig

De netwerkorganisaties Vereniging Circulair Friesland en Generatie Fryslân zijn ook betrokken bij het betrekken van het bedrijfsleven.

Deze samenwerkingen combineren expertise, middelen en netwerkcapaciteiten, waardoor de impact en reikwijdte van de sociale voedseltuinen wordt vergroot.

‘Hier in de groentetuin voel ik mij welkom. Ik ben nog hard aan de slag om mijn inburgeringsexamen te halen. De mensen van de tuin zijn vriendelijk en nemen de tijd om mij te helpen en met mij Nederlands te praten. Daar leer ik veel van.

11. Financiën

In dit hoofdstuk schetsen we wat de investeringskosten en exploitatiekosten zijn van een sociale voedseltuin. We gaan hieruit van een tuin ter grootte van 250 gezinnen. De bedragen zijn afgeleid van de reeds bestaande en operationele Sociale Voedseltuinen (Nieuwehorne en Oosterwolde).

We streven naar een gedragen financiële aanpak van de gemeente, (lokaal) bedrijfsleven, de zorgverzekeraar ondersteund door de initiatieven vanuit het Burgerinitiatief Tytsjerksteradiel. Om een sociale voedseltuin in de gemeente Tytsjerksteradiel te starten, vragen we een bijdrage aan de investeringskosten en bijdrage aan de exploitatie voor minimaal 3 jaar. Ons streven is om de financiële stabiliteit van een sociale voedseltuinen op lange termijn te waarborgen, verdergaand dan de initiële drie jaar.

Investeringsbegroting van Sociale Voedseltuin naar het model van Sud West Fryslân.

Grofweg kan je zeggen dat de opstartkosten tussen de €50.000,- en €75.000 bedragen per tuin. De daadwerkelijke kosten hangen af van de locatie; zijn er bijvoorbeeld al faciliteiten, zoals een ontmoetingsplek, zijn er stroom- en watervoorzieningen etc.

Investeringsbegroting Sociale Voedseltuin naar het model van Sud West Fryslân				
Kosten			Opbrengst	
Opzetten en inrichten tuin	€	20.000	LEADER Zuid West Fryslân	€ 37.500
Kassen	€	15.000	Gemeente	€ 37.500
Gereedschap	€	4.000		
Zaaiklaar maken	€	4.000		
Irrigatiesysteem	€	6.000		
Faciliteiten	€	24.000		
Communicatie	€	2.000		
Totaal	€	75.000		€ 75.000

Voor de begroting van Sociale Voedseltuin De Warren Tytsjerksteradiel - zie bijlage!

LEADER

De doelstellingen van de sociale voedseltuin passen uitstekend binnen de ambities van de LEADER Zuidwest Fryslân. De tweede ronde van deze LEADER staat open tot 17 oktober 2024. Via deze subsidie kunnen we 50% van de investeringskosten dekken. Dat betekent dat er nog cofinanciering gezocht moet worden voor de overige 50% (€37.500). Besluitvorming volgt na 22 weken na indiening van onze aanvraag.

Gemeente

Bij de opstart van sociale voedseltuinen in andere gemeenten (Heerenveen, Leeuwarden, Ooststellingwerf en Smallingerland) zijn de opstartkosten mede gefinancierd door de betreffende gemeente. Voor bredere draagvlak kan er ook gekeken worden naar financiering vanuit het bedrijfsleven. In de huidige begroting en s.v.z. financiën is een bijdrage aan de investeringskosten van €37.500 nodig vanuit de gemeente Tytsjerksteradiel om het project te kunnen starten.

Exploitatiebegroting van de Sociale Voedseltuin Sud West Fryslân per jaar

De exploitatiekosten bedragen rond de €300,- per huishouden. Voor een tuin die 250 huishoudens voorziet van groenten, fruit, aardappelen en kruiden, zijn deze kosten dus $250 \times €300 = € 75.000,-$ per jaar. Het is altijd ons doel om de exploitatiekosten voor de periode van minimaal drie jaar te kunnen dekken. Dit doen we om enerzijds de huishoudens uit de doelgroep(en) meerjarige zekerheid te kunnen geven en daarmee ook gezondere eetpatronen te stimuleren en anderzijds om de professionele tuinders die nodig zijn om de voedselzekerheid- en veiligheid te garanderen, duurzaam arbeidsperspectief te kunnen bieden. Wij kiezen bewust voor een opzet waarbij de exploitatiekosten evenredig kunnen worden gedeeld door de belangrijkste stakeholders. Dit betekent dat wij de totale exploitatiekosten willen financieren met een bijdrage van de betreffende gemeente, zorgverzekeraar en het (lokale) bedrijfsleven. Ieder een derde deel van kosten. Zo creëren we spreiding, blijven de kosten beheersbaar en vergroten we het draagvlak om de sociale voedseltuin te blijven exploiteren.

Exploitatiebegroting Sociale Voedseltuin naar het model van Sud West Fryslân			
Kosten		Opbrengst	
Loonkosten	€ 46.000	Bijdrage gemeente	€ 25.000
Biologisch zaai-, plant- en pootgoed		Bijdrage bedrijven	€ 25.000
Gas/ water/ licht	€ 1.500	Bijdrage zorgverzekeraar	€ 25.000
Pacht	€ 1.500		
Onderhoud machines	€ 1.000		
Communicatie & voorlichting	€ 8.000		
Evenementen/ activiteiten	€ 8.000		
Onvoorzien	€ 1.000		
Totaal	€ 67.000		€ 75.000

Voor de begroting van Sociale Voedseltuin De Warren Tytsjerksteradiel - zie bijlage!

Bedrijven

Bij de aanvang van de activiteiten van een nieuwe sociale voedseltuin is er meteen de behoefte aan een dekkende exploitatiebegroting. Onze ervaring heeft ons geleerd dat het niet eenvoudig is om vóór de start van de activiteiten de nodige donaties uit het bedrijfsleven te kunnen ontvangen. Mede door het organiseren van bijeenkomsten, rondleidingen en events wordt het mogelijk om bedrijven aan de sociale voedseltuin te binden. Zij zijn pragmatisch ingesteld en willen graag kunnen zien waar we hun steun voor inzetten. Tegelijkertijd zien we ook dat wanneer bedrijven zich eenmaal committeren, wij ook op hen kunnen rekenen en de bereidheid tonen om de initiatieven van de stichting blijvend financieel te ondersteunen.

Mede gelet daarop maken we afspraken met de betreffende gemeente om ervoor te kunnen zorgen dat we een goede start kunnen maken. Het meest recente voorbeeld is de realisatie van de sociale voedseltuin in de gemeente Smallingerland. Met de gemeente hebben we afgesproken dat zij zich garant stellen voor het financiële deel dat door het bedrijfsleven moet worden opgebracht.

Om ervoor te zorgen dat het slechts om een garantstelling gaat, organiseert Stichting Sociaal en Vitaal diverse bijeenkomsten voor- en met in de gemeente gevestigde bedrijven om ons tijdig van de nodige donaties te kunnen verzekeren. Deze events worden in samenspraak met de gemeente georganiseerd en waarin de gemeente ook een actieve rol heeft.

Naast het lokale bedrijfsleven werken we met Stichting Sociaal en Vitaal er ook aan om het regionale en nationale bedrijfsleven te activeren en aan ons te binden, bijvoorbeeld leden van Vereniging Circulair Friesland en De Rabobank. De financiën die we via hen weten te realiseren zullen we inzetten voor de activiteiten van Stichting Sociaal en Vitaal in Friesland, waaronder in de gemeente Tytsjerksteradiel.

Zorgverzekeraar

Zorgverzekeraar De Friesland participeert in een aantal sociale voedseltuinen in Friesland. Momenteel is het toegezegde budget vanuit hen niet voldoende voor een bijdrage van drie jaar aan de exploitatie van de voedseltuinen in De Fryske Marren en Tytsjerksteradiel. We zijn momenteel ook de gesprekken aan het voeren met Univé Buurtfonds voor structurele participatie in lokale sociale voedseltuinen.

Gemeente Tytsjerksteradiel

Participatie van de gemeente is een belangrijk aspect in het ontwikkelen en exploiteren van de sociale voedseltuin. We vragen de gemeente een jaarlijkse financiële bijdrage van €25.000 voor drie opeenvolgende jaren.

12. Randvoorwaarden

Om het succes van een sociale voedseltuin te kunnen garanderen, zijn de volgende randvoorwaarden noodzakelijk:

Financiën

De sociale voedseltuin richt zich op een financiële strategie die brede ondersteuning geniet van verschillende belanghebbenden. Het is een voorwaarde om de exploitatiekosten voor de periode van minimaal drie jaar gedekt te hebben voor aanvang van de activiteiten. Dit doen we om enerzijds de huishoudens uit de doelgroep(en) meerjarige zekerheid te kunnen geven en daarmee ook gezondere eetpatronen te stimuleren en bijdrage te leveren aan zorgpreventie. Anderzijds om de professionele tuinders die nodig zijn om de voedselzekerheid- en veiligheid te garanderen, een duurzaam arbeidsperspectief te kunnen bieden. En daarnaast om een actief bedrijvennetwerk te bouwen en te behouden.

Locatie en faciliteiten

Beschikbaarheid en toegankelijkheid van de locatie:

- Wij zoeken een perceel van 3 hectare agrarische grond binnen of nabij de gemeente dat gemakkelijk toegankelijk is voor diverse doelgroepen, waaronder ouderen en mensen met een beperkte mobiliteit. Idealiter moet de locatie bereikbaar zijn via lokale vervoersnetwerken.

Duur van de beschikbaarheid:

- De sociale voedseltuin vereist een langdurige investering; daarom streven we naar een overeenkomst voor de grond die de tuin voor ten minste 10 jaar ondersteunt. Dit garandeert dat we de tijd en middelen hebben om een bloeiende voedseltuin te ontwikkelen.

Faciliteiten:

- Overdekte sociale ontmoetingsplaats: Een bouwwerk dat bescherming biedt tegen weersinvloeden met basisvoorzieningen zoals toiletten. Deze ruimte zal gebruikt worden voor sociale bijeenkomsten, educatieve workshops en als ontmoetingsruimte.
- Opslagplaats: Een veilige opslagruimte voor gereedschappen, zaden en machines.
- Voldoende parkeergelegenheid; voor zowel fietsen als auto's.

Waterbeheer:

- Regenwateropvang: We beogen een ontwerp dat regenwater opvangt en opslaat, dat gebruikt kan worden voor duurzame irrigatie.
- Grondwaterbron: Indien mogelijk, onderzoeken we de mogelijkheid voor het slaan van een bron om een betrouwbare watervoorziening te garanderen.
- Wataansluiting: We zullen een reguliere wataansluiting met de nodige infrastructuur aanleggen voor consistent waterbeheer.

Bestuurlijk draagvlak

Het is van belang dat er bestuurlijk draagvlak is vanuit het college van Burgemeester en Wethouders. De tuin zal worden opgenomen in de gemeentelijke plannen voor sociaal welzijn, waarbij wordt gestreefd naar officiële erkenning en steun van het gemeentebestuur. Dit is belangrijk om de doelen en activiteiten van de sociale voedseltuin aan te laten sluiten op verschillende beleidsterreinen waardoor in de praktijk zal blijken dat meerdere portefeuillehouders betrokken zullen zijn bij de totstandkoming en instandhouding van de sociale voedseltuin.

Eerdere projecten hebben het belang van een sterk bestuurlijk draagvlak en duidelijke communicatie vanaf het begin benadrukt om mogelijke vertragingen en conflicten te vermijden.

Partnerschappen

Partnerschappen met lokale bedrijven en (hulp)organisaties zijn belangrijk voor de operationele uitrol van de sociale voedseltuin. Door samen te werken met lokale bedrijven, onderwijsinstellingen en hulporganisaties kunnen we niet alleen financiële middelen verkrijgen, maar ook expertise, draagvlak en vrijwilligerswerk.

Bijlage: Links en media

Links

- Website Sociale Voedseltuinen NL
<https://www.socialevoedseltuinen.nl/>
- Website De Pluimerije
<https://pluimerije.nl/>
- Website Stichting Sociaal en Vitaal
www.sociaalenvitaal.nl
- Website De Kleine Boerderij
<https://www.dekleineboerderij.frl>
- [*Video Sociale Voedseltuinen*](#)
- Aardpeer - Samen voor grond
<https://www.aardpeer.nl/>
- Land van ons
<https://landvanons.nl/>
-

Tv

- [*De Kleine Boerderij in NPO's 'Stand van Nederland' over brede welvaart*](#)
- [*Minima krijgen groenten uit de sociale voedseltuin van De Kleine Boerderij uit Oosterwolde*](#)
- [*Stichting Sociaal en Vitaal bij Binnenste Buiten KRO NCRV*](#)
- [*Première "Een paradijsje in Nieuwehorne" FrieslandDOK-documentaire NPO2 en Omrop Fryslân*](#)

Geschreven media

- [*De Rijkdom van een gedeelde oogst*](#)
- [*Tweede sociale voedseltuin in Drenthe opent de poort*](#)
- [*Reportage in Rabo&Co*](#)
- [*Stichting De Friesland*](#)

*Sluit je aan bij dit initiatief en maak het verschil in de levens van mensen die het 't meest nodig hebben**

**Afsluitende woorden "Pitch team Sociaal & Vitaal" op de plandag Burgum-West/ De warren*

Initiatief Gemeenschapslandbouw de Warren

Inleiding

Gemeenschapslandbouw is een concrete invulling van een deel van het Burgerinitiatief "De Warren Natuurlijk Groen". Kleinschalige, biologische landbouw waarbij er een samenwerking is tussen burgers en lokale landbouwers. Wij hebben gekozen voor twee vormen van gemeenschapslandbouw op twee dicht bij elkaar gelegen locaties:

-Sociale gemeenschapslandbouw Sociaal Vitaal

-Commerciële gemeenschapslandbouw

Van de laatste treft u onderstaand een uitwerking aan.

Tussen de authentieke elzensingels vind je drie hectare vol groenten, kruiden, bloemen en fruit. Abonnementhouders halen wekelijks een oogst deel op. Dat kan bestaan uit groenten, fruit. Ook kruiden, graan of aardappels zijn mogelijk. Je eet met de seizoenen mee van grond uit de buurt.

De gemeenschapslandbouw is natuur gedreven en zet in op een gezonde bodem en meer biodiversiteit. Het doel is om te werken naar een gesloten kringloop waarbij niets verloren gaat. De tuinders werken in loondienst en hebben daardoor een vast inkomen, wat bijdraagt aan een eerlijk, duurzaam en toekomstbestendig voedselsysteem.

Mensen worden uitgenodigd om mee te helpen. Je kan meewerken op het land of je aansluiten bij een werkgroep. Het is een levendige plek waar je elkaar en de tuinders ontmoet. Voor de kinderen is er veel leuks te doen en te leren. Er worden regelmatig activiteiten georganiseerd, zoals gezellige picknicks of leerzame workshops. Daarnaast levert dit gemeenschapslandbouw project aan het op Oost beoogde restaurant en winkel. Daarnaast is de wens uitgesproken dat de groentepakketten worden aangevuld met vlees, eieren en zuivel uit het Grien op Ien project.

Het draait er om verbinding. Niet alleen met de natuur, ook met elkaar. Het wordt een ontmoetingsplek. Iedereen is welkom om te komen kijken of helpen. Je kunt een wandeling over het terrein maken, de handen uit de mouwen steken of gewoon een praatje maken. Het is een plek voor rust, bezinning en gezonde voeding. Een opstal voor de hoogst

noodzakelijke dingen als opslag van materiaal, toilet en schaft plek inclusief de voorzieningen die daarvoor nodig zijn worden gerealiseerd. Mobiel/semi permanent is voorlopig een goed alternatief. We onderzoeken of we dit ook "off grid" kunnen realiseren. In samenwerking met Energiecoöperatie Burgum. Voor wat betreft de toegang en stalling/parkeergelegenheid gaan we uit van een "autoluwe" locatie met ruime gelegenheid voor het plaatsen van fietsen/scootmobielen/hulpmiddelen ed. Gemotoriseerd verkeer willen we daarmee ontmoedigen, terwijl er wel gelegenheid zal zijn voor het parkeren van auto's. Dat geldt met name voor medewerkers/bezoekers met een beperking waarvoor autogebruik en/of brengen/halen nodig is. Dit project vraagt, zoals gezegd, om een oppervlak van ongeveer 3 hectare om de gewenste opbrengst te kunnen realiseren. De oogst is bestemd voor:

- **Abonnementhouders in onze gemeente:** Bewoners kunnen zich abonneren op wekelijkse voedselpakketten met verse producten uit de tuin.
- **Streekwinkel op "Oost":** De tuin zal de streekwinkel voorzien van lokale, biologische producten.
- **Horeca-initiatief en hotel/restaurant op Oost:** Er is overleg met een horecagelegenheid en een hotel op Oost over de afname van verse producten van onze tuin.

Samenwerking

Samenwerking is een sleutelwoord van dit project. De tuin werkt nauw samen met verschillende lokale en regionale initiatieven:

- **Omliggende agrarische bedrijven:** Boerderijen in de buurt leveren aanvullende producten zoals vlees en zuivel, die beschikbaar zijn voor de voedselpakketten en de streekwinkel.
- **Hotel/restaurant op Oost:** Er zijn gesprekken gaande over de levering van producten aan het lokale hotel/restaurant op Oost, waarmee we lokale verbindingen versterken. Samen met koks van het restaurant worden producten van de tuin in streekgerechten verwerkt en educatieve rondleidingen gegeven aan gasten van hotel en restaurant. Onder de outdoor tent op Oost kunnen workshops, proeverijen en seizoen diners worden gegeven.
- **Sociale voedseltuin:** Er is een nauwe samenwerking met de sociale voedseltuin, waarbij kennis en materialen worden gedeeld. Gezamenlijke inkoop van zaaigoed en pootgoed helpt ons om efficiënter te werken. Waar mogelijk kunnen we producten uitwisselen. Dit draagt bij aan een hechte gemeenschap en bevordert onderlinge solidariteit.
- **Educatieve projecten:** We werken samen met het Fryske Gea en andere initiatieven om educatieve projecten te organiseren over voedsel, duurzaamheid en biodiversiteit. Dit helpt ons om de lokale gemeenschap meer bewust te maken van het belang van biologische landbouw en natuurbewoud.
- **Niemand aan de Zijlijn:** het gezamenlijke project gemeenschapslandbouw biedt ruimte voor iedereen en is een goede plek voor mensen met afstand tot

de arbeidsmarkt en re-integratietrajecten. Op de tuinen maar ook in de winkel.

- **It Fryske Gea en Landschapsbeheer Friesland:** een biologische voedseltuin betekent een grote biodiversiteit. We werken samen met natuurorganisaties om te kijken hoe we dit het beste kunnen doen.
- Voor een uitgebreide opgave zie de interactieve paragraaf

Laatste ontwikkelingen

- **Netwerkuitbreiding:** Tijdens een bezoek aan de Doarpstún Snakkerburen hebben we contact gelegd met tuinders in Friesland die op vergelijkbare wijze werken. Via deze netwerken kunnen we kennis delen en ons project verder ontwikkelen.
- **Partnerschappen:** We hebben contact met verschillende gemeenschapslandbouw initiatieven. O.a met Jan Jaap en Marjolein Bakker. Zij hebben een voedseltuin met daaraan gekoppeld de Stichting voedseltuin de Pluimerije. De laatste is een sociale voedseltuin. Via hen kunnen we veel informatie krijgen over de combinatie van de twee vormen van gemeenschapslandbouw zoals wij dat voor ogen hebben.
- **Opleidingen:** Daarnaast hebben we een verbinding gelegd met de Warmonderhof, een MBO opleiding voor biologische land en tuinbouw, wat ons mogelijkheden biedt voor samenwerking en uitwisseling van kennis. Op veel gemeenschapslandbouw projecten werken tuinders van deze opleiding.

Focus op gemeenschap en duurzaamheid

Gemeenschapslandbouw de Warren is meer dan alleen een voedselproductie-initiatief. Het project draait om het versterken van de lokale gemeenschap door samen te werken aan een duurzamer voedselsysteem. Het gebruik van circa 3 hectare grond geeft ons de ruimte om lokale bewoners, winkels en horeca te voorzien van verse, biologisch geteelde producten, terwijl we tegelijkertijd ruimte bieden voor educatie en sociale betrokkenheid. Door deze aanpak hopen we de verbinding tussen mensen, voedsel en natuur te versterken.

Financiering. Zie bijlage.

Gemeenschapslandbouw De Warren

Ons project past binnen verschillende beleidsplannen van de gemeente en bredere duurzaamheidsdoelen. Ons doel is om een positieve impact te maken op de omgeving en de gemeenschap door middel van een gezamenlijke moestuin en een natuurlijke omgeving die de biodiversiteit versterkt.

1. **Duurzaamheidsagenda**

Deze agenda, opgesteld door de gemeente in 2021, richt zich op een toekomst waarin we duurzamer leven en slimmer omgaan met grondstoffen. Door lokaal groenten en fruit te telen in onze moestuin, verminderen we de afstand die voedsel moet afleggen. Dit draagt niet alleen bij aan minder CO₂-uitstoot, maar versterkt ook een duurzame en circulaire voedselproductie.

2. **Omgevingsvisie**

Dit is een plan waarin de gemeente aangeeft hoe zij de leefomgeving gezonder en groener wil maken. Wij willen dit realiseren door naast groenten en fruit ook bloemenrijke akkerranden en tuinen aan te leggen. Deze bloemen trekken bestuivende insecten, zoals bijen, aan en dragen bij aan een gezonde biodiversiteit. Zo maken we de omgeving niet alleen mooier, maar ook leefbaarder voor mens en dier.

3. **Global Goals**

In het plan van aanpak (2021-2026) heeft de gemeente aangegeven te werken aan de Global Goals, ook wel bekend als de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Doelen zoals "Geen armoede, geen honger, ongelijkheid verminderen" en "Leven op het land" passen goed bij onze visie. Door samen een moestuin te onderhouden, zorgen we voor lokaal, gezond en betaalbaar voedsel, wat vooral voor mensen met een smalle beurs een grote steun kan zijn. We hopen dat deze toegang tot verse groenten en fruit de gezondheid van de buurt ten goede komt en het gevoel van solidariteit versterkt.

4. **Groenbeleid van de gemeente Tytsjerksteradiel**

Dit groenbeleid, dat al sinds 2012 van kracht is, stimuleert het toevoegen van groen aan onze woonomgeving. Onze tuin en bloemenrijke omgeving dragen bij aan dit doel. We versterken de natuurwaarde in de omgeving door meer leefruimte te creëren voor allerlei soorten planten en dieren.

5. **Bijenbeleidsplan van de gemeente Tytsjerksteradiel**

In 2014 heeft de gemeente een bijenbeleidsplan opgesteld om de bijenpopulatie te ondersteunen. Het is namelijk bekend dat bijen onmisbaar zijn voor de bestuiving van gewassen, en dat het niet goed met ze gaat. Met onze bloemenrijke akkerranden en tuinen, en door een imker in te schakelen om honingbijen te houden, dragen we bij aan een veilige leefomgeving voor bijen. Dit is belangrijk voor de natuur en voor de groei van onze eigen gewassen.

Kortom, met ons gemeenschapslandbouw project hopen wij een plek te creëren die goed is voor de natuur, duurzaam is voor de lange termijn, een prettige ontmoetingsplek wordt voor de lokale gemeenschap, en tegelijkertijd mensen met een krap budget helpt om toegang te krijgen tot gezonde voeding.

Interactieve paragraaf

Onderstaand treft u de interactieve paragraaf aan die behoort bij de uitvoerende praktijk van gemeenschapslandbouw in De Warren. Het betreft hier activiteiten van Sociaal & Vitale en de commerciële gemeenschapslandbouw. Er is in meer of mindere mate overlap van beide werkvelden.

De uitvoering van de plannen voor de gemeenschapslandbouw doen wij samen met de navolgende partijen. Om in de toekomst de samenwerking, de gezamenlijke doelstellingen en de continuïteit hiervan te borgen is over een beheersvorm als een landgoed gesproken. Binnen deze beheersvorm zijn alle initiatieven vertegenwoordigd en kan, naast de andere initiatieven/partners, de gemeente indien gewenst ook partner zijn.

Compascuum

De wens is uitgesproken dat het compascuum levert aan het initiatief gemeenschapslandbouw. Zuivel in de vorm van melk en vlees van eigen rundvee. Hiermee kan levering aan de streekwinkel plaatsvinden.

Hotel restaurant op Oost

Onze gemeenschapslandbouw werkt nauw samen met de initiatieven binnen De Warren Oost, waaronder het hotel en restaurant, om samen een bijzondere beleving te creëren voor de gasten. Onze tuin is een plek waar gasten zelf hun verse ingrediënten kunnen oogsten, onder begeleiding van de chef van het hotel. Tijdens educatieve kookworkshops leren ze hoe deze producten worden verwerkt tot smaakvolle gerechten.

Aan het einde van de week organiseren we in de tuin een bijeenkomst met regionale hapjes en drankjes. Dit is een ontspannen afsluiting waarbij de oogst centraal staat. Dankzij een zorgvuldig teeltplan, opgesteld in overleg met de hotelkeuken, leveren wij verse groenten en kruiden die het restaurant in haar gerechten verwerkt. Met deze samenwerking brengen we de tuin en de keuken samen en bieden we een authentieke culinaire ervaring die lokaal en duurzaam is.

Kynologisch Centrum

De op het terrein van het K.C. aanwezige voorzieningen zijn beschikbaar om activiteiten in het gebied te faciliteren. Hierbij valt te denken aan gebruikmaking van de in het verenigingsgebouw aanwezige voorzieningen en het terrein bij evenementen en open dagen bijvoorbeeld.

Werkverband Friese gewassen

De Friese en met Fryslân verwante landbouwgewassen Het Werkverband Friese Rassen streeft naar het behoud en de toepassing van de Friese en met Fryslân verwante landbouwgewassen. Het gaat hierbij onder andere om het instandhouden en bevorderen van (agro)biodiversiteit. De eigenschappen van de gewassen zullen in de toekomst hard nodig zijn. Door de gewassen in stand te houden en toe te passen, bewaren we uit cultuurhistorisch oogpunt waardevolle sporen die eerdere landbouwactiviteiten hebben nagelaten. Een deel van de gewassen vormt uitgangsmateriaal voor het ontwikkelen van agrarische streekproducten.

Stichting Dam Jaarsma

Dam Jaarsma was Frysk schryver, dichter, volksverhalen verzamelaar van 17.000 verhalen en groot kenner van natuur en landschap van de Noardlike Fryske Wâlden. In 1989 werd Jaarsma onderscheiden met de erepenning van de gemeente Tytsjerksteradiel, verleend vanwege zijn grote verdienste op het gebied van met name de volkskunde. Dam Jaarsma had het DNA van de Noardlike Fryske Wâlden diep in zich. Stichting Dam Jaarsma zet zich in voor het zichtbaar maken en behouden van Jaarsma's werk, waarbij de nadruk ligt

op de door hem vastgelegde vertelcultuur in de Noardlike Fryske Wâlden, die onlosmakelijk verbonden is met de Fryske taal. Het aanleggen van een wandelpad op percelen van de gemeenschapslandbouwgrond is gericht op het delen van dit waardevolle culturele erfgoed met recreanten en inwoners die in het gebied wandelen. Via onder andere Jaarsma's Frysk Blomme-Alfabet, dat toegankelijk is gemaakt met bijvoorbeeld QR-codes, worden bezoekers meegenomen in de wereld van bloemen en verhalen. Zo ervaren zij in één adem het verleden, heden en de toekomst van taal en verhaal.

Het wandelpad sluit via een deel van de Langelaan aan op het bestaande koepad in Oost. Langs beide zijden van het pad worden bloemrijke stroken aangelegd die aantrekkelijk zijn voor bijen en vlinders. Als wandelaar ervaar je op deze wijze ook de ecologische waarden van biodiversiteit

(Bron: Illustratie uitgegeven door Bornmeer 2014)

KearN vrijwilligersorganisatie

Als gemeenschapslandbouw zijn we enthousiast over onze plannen om samen te werken met KearN vrijwilligersorganisatie. Samen willen we buurtbewoners op een laagdrempelige manier betrekken bij onze groene initiatieven. Onze gezamenlijke missie richt zich op het versterken van sociale cohesie, het doorbreken van eenzaamheid, en het creëren van een ondersteunende gemeenschap waarin iedereen zich welkom voelt.

Een belangrijk onderdeel van deze samenwerking is het werven van vrijwilligers die willen bijdragen aan een bloeiende sociaal en vitaal groentetuin. Met KearN willen we niet alleen mensen activeren om mee te doen, maar ook een brug slaan naar degenen die via schuldhulpverlening begeleiding krijgen. Voor hen biedt de groentetuin toegang tot betaalbare, verse producten en een warme plek om anderen te ontmoeten, wat de sociale en fysieke vitaliteit van onze buurt versterkt.

Vereniging van Oldtimer Tractoren en Landbouwmachines

Wanneer de grond voorbereid moet worden voor het telen van gewassen, organiseren wij als gemeenschapslandbouw een openbaar evenement waarbij oude tractoren en werktuigen worden ingezet om de grond klaar te maken. Dit trekt veel bezoekers, die onder het genot van koffie en lekkere versnaperingen kunnen kennismaken met de doelstellingen van de gemeenschapslandbouw.

Oude tractoren zijn licht van gewicht, waardoor ze de ondergrond niet dichtrijden en zonder schade op het land kunnen werken. Ook een combinatie van paarden en machines behoort tot de mogelijkheden tijdens het evenement.

Dit evenement biedt de gelegenheid om de grond kostenefficiënt te bewerken en tegelijkertijd bezoekers toegang te laten krijgen tegen een kleine entreeprijs.

Niemand aan de Zijlijn (NadZ)

NadZ is als organisatie vanaf het eerste moment betrokken bij de initiatieven in de Warren West. Het compascuum toont hiervoor geen belangstelling. Op de percelen van de gemeenschapslandbouw kunnen zij zich actief inzetten om gezamenlijk de tuin te onderhouden, oogstwerkzaamheden te verrichten en ook is er de mogelijkheid dat zij in de streekwinkel op Oost actief zijn.

NadZ, wil iedereen die om wat voor reden dan ook aan de 'Zijlijn' terecht is gekomen, weer een reëel perspectief bieden! Dat kan betaald werk zijn, aan een opleiding beginnen of een werken/leren traject te starten. Maar het kan ook betekenen dat mensen die al geruime tijd niet meer 'meedoen' de tijd krijgen om opnieuw zelfvertrouwen te ontwikkelen. Ritme en structuur op doen door zinvol bezig te zijn en daardoor vaststellen dat je met plezier aan de slag gaat.

It Fryske Gea

De percelen van de gemeenschapslandbouw liggen op twee plaatsen tegen de eigendom van It Fryske Gea aan. Zij is de provinciale vereniging voor natuurbescherming in Fryslân. Zij hebben als doel de bescherming, het behoud en ontwikkeling van natuur, landschap en cultureel erfgoed. Zij is een belangrijke partner in het gebied

Stichting Voedselbank Tytsjerksteradiel

In samenwerking met de voedselbank leveren wij gezonde en onbespoten groente aan mensen met een smalle beurs. Deze mensen krijgen ook de mogelijkheid om in een sociaal veilige omgeving zelf actief te zijn en bijvoorbeeld mee te helpen met het oogsten van de groenten.

Basisscholen gemeente Tytsjerksteradiel

Educatieve activiteiten over gezonde voeding in samenwerking met de basisscholen in onze gemeente waarbij ook het hotel/restaurant op oost betrokken is voor het geven van workshops.

Bijenhouden/Imkers

Op het terrein is ruimte voor een bijenhouderij. Het teeltplan van de gemeenschapslandbouw houdt ook rekening met de bijenhouderij.

Toelichting financiële samenhang Sociaal & Vitaal en commerciële gemeenschapslandbouw:

Ons projectplan

Ons projectplan Sociale Voedseltuin De Warren Tytsjerksteradiel – september 2024 is gebaseerd op en geschreven naar het model van bestaande Sociale Voedseltuinen Sociaal & Vitaal Sud West Fryslân. In dit model wordt de exploitatie jaarlijks met financiële hulp van de betreffende gemeente, lokaal bedrijfsleven en fondsen gerealiseerd. Op pagina 18 en 19 van ons plan is resp. een investerings- en exploitatiebegroting vanuit deze aanpak ter illustratie afgedrukt. De in deze investeringsbegroting vermelde bijdrage gemeente ad euro 37.500 is gebaseerd op deze aanpak van financiering.

Onze opzet financiering

Onze opzet financiering Sociale Voedseltuin De Warren Tytsjerksteradiel (hierna te noemen S&V), wijkt echter af van die in bovengenoemd model. In onze opzet streven we naar financieel zelfvoorzienend te worden en niet alleen afhankelijk te zijn van de financiële hulp van bovengenoemde partners. We willen dit realiseren met behulp van het plan Gemeenschapslandbouw.

Samenhang bedrijven

S&V en Gemeenschapslandbouw zijn twee afzonderlijke vormen van gemeenschapslandbouw, resp. de sociale en commerciële gemeenschapslandbouw. Waarbij de onderneming commerciële gemeenschapslandbouw tot doel heeft, samen met eerder genoemde partners én met hulp vanuit andere initiatieven in de Warren, de (financiële) continuïteit van S&V te waarborgen.

Financiële begroting

Deze beide vormen van gemeenschapslandbouw worden twee afzonderlijke bedrijven die elk een eigen investerings- en exploitatiebegroting krijgen. De begrotingen van beide bedrijven hebben we als bijlage bij het bovengenoemde projectplan meegestuurd. Voor S&V en Gemeenschapslandbouw betekent dit een jaarlijkse exploitatiebegroting van resp. (+/-) 53.000 en 96.000 euro. Beide bedragen moeten in het 1e jaar verhoogd worden met 7.000 euro wegens investering in vaste activa.

Voorfinanciering

Voor beide bedrijven geldt dat de exploitatierekening jaarlijks (voor)gefinancierd moet worden, totdat (commercieel) gemeenschapslandbouw voldoende omzet genereert om volledig in de jaarlijkse financieringsbehoefte van beide bedrijven te voorzien. Deze opzet vraagt dus in de beginjaren een financiële bijdrage van de eerder genoemde partijen, waaronder de gemeente.

Bijdrage gemeente

Voor de Sociale voedseltuin S&V vragen we de gemeente Tytsjerksteradiel jaarlijks een financieel bijdrage van 25.000 euro vanuit het sociaal domein. Al meerdere gemeenten dragen zo jaarlijks bij aan de exploitatie van S&V in Friesland.

Omdat de inkomsten uit de omzet van gemeenschapslandbouw in de eerste jaren ontoereikend zal zijn, denken we aan een aanvullende renteloze lening, bij voorkeur van de gemeente.

De hoogte en duur van de lening is afhankelijk van de jaarlijkse bijdrage van partners aan S&V en het succes van commerciële gemeenschapslandbouw.

Een lening van (+/-) 96.000 euro (exploitatiekosten gemeenschapslandbouw) voor de duur van 7 jaar is een minimale voorwaarde om beide bedrijven te helpen starten. We zijn bij deze berekening uitgegaan van het scenario waarbij S&V de financiering (op de jaarlijkse bijdrage van de gemeente

na) niet rond krijgt. Ingeval van een volledige financiering S&V, wordt de duur van de lening verkort tot 3 á 4 jaar. We kijken graag samen met u naar deze financiële aanpak.

Financiële verplichtingen

De commerciële gemeenschapslandbouw genereert omzet vanuit de verkoop van groente aan haar abonneementhouders, waaronder de verkoop aan het hotel op Oost. Voor deze tak van gemeenschapslandbouw hebben we een omzetberekening gemaakt. Uit deze berekening blijkt dat we jaarlijks progressief kunnen aflossen en parallel daaraan eigen vermogen (reservering) opbouwen. We kijken graag samen met u naar deze berekening.

Juridisch voertuig

Om de (financiële) continuïteit van S&V te waarborgen denken we aan het oprichten van een stichting, waaronder beide bedrijven (takken) van gemeenschapslandbouw ondergebracht worden. Het te voeren beleid van de stichting zal er op gericht zijn, de continuïteit van S&V in hoge mate te waarborgen. We onderzoeken thans hoe we dit kunnen realiseren.

V.25/1.0

Toelichting op de begroting

Het initiatief **Sociaal en Vitaal** richt zich op het verbeteren van het welzijn in de gemeenschap (mienskip) rondom Burgum West-Warren. Dit project combineert sociale en vitale doelen met duurzame initiatieven zoals gemeenschapslandbouw (GLB).

Belangrijkste punten

Kostenneutraliteit en gemeentelijke bijdrage:

- Het project is financieel haalbaar, zelfs met beperkte of geen bijdrage vanuit het sociaal domein.
- De gevraagde bijdrage van **€25.000** past binnen vergelijkbare praktijken in andere gemeenten.
- De gevraagde lening is nodig voor het opstarten van het project en wordt terugbetaald.

Alternatieven voor financiële onafhankelijkheid:

1. **Gemeenschapslandbouw:** Opbrengsten worden grotendeels ingezet om Sociaal en Vitaal te ondersteunen en op termijn in zijn geheel te financieren.
2. **Synergie met andere initiatieven:** Samenwerking met andere initiatieven, waaronder het hotel/restaurant op Oost, verlaagt kosten en creëert extra inkomsten.
3. **Diaconieën:** Door samenwerking met diaconieën van de kerkelijke gemeenten in Tytsjerksteradiel wordt het project Sociaal en Vitaal financieel ondersteund.
4. **Vrijwilligers:** Opleiding van lokale vrijwilligers om loonkosten te verminderen, ondersteund door professionals.

Conclusie

Het projectplan is robuust en uitvoerbaar, op termijn zelfs zonder gemeentelijke co-financiering. De Initiatiefgroep gaat uit van een positieve beoordeling en steun vanuit gemeente en gemeenschap.

21012025

Burgum 21 januari 2025

Beste Auke Jan (cs)

Op 7 november jl heeft Initiatief Sociaal en Vitaal een projectvoorstel met bijbehorende financiële begrotingen ingediend wat ter beoordeling en weging voor de gemeenteraad is bestemd bij de besluitvorming van een bestemmingswijziging Burgum West-Warren. Elders in Friesland en ook daarbuiten vinden reeds projecten plaats onder de noemer Sociaal en Vitaal waarmee aangetoond is dat dit (deel)plan en initiatief van grote meerwaarde is voor de Mienskip en wat dat betreft ook los had kunnen staan van de planontwikkeling in De Warren. Waarbij natuurlijk het samenvallen van een aantal uitgangspunten voor het plan de Warren met die van Sociaal-Vitaal prachtig kunnen samenvallen en de synergie kansen te goed zijn om niet te benutten. We willen benadrukken dat onze initiatieven geen ander belang dan dat van de gemeenschap (mienskip) dienen. Met name Sociaal & Vitaal heeft geen winstoogmerk.

Dat wat we beogen voor en met de mienskip, staat uitgebreid beschreven in het projectvoorstel Sociaal en Vitaal. Dat hier een nadere toelichting volgt, is naar aanleiding van een opmerking vanuit de toetsingscommissie/ controller-gemeente. Er is bij de kaders van de planvorming Warren sprake van “kostenneutraliteit” van de plannen – in hun geheel- voor de gemeente. Terwijl er in de exploitatiebegroting voor Sociaal-Vitaal een jaarlijkse post “bijdrage Gemeente 25.000,--” is opgevoerd. Deze bijdrage wordt ook door Stichting Sociale Voedseltuinen Nederland gehanteerd. En in een aantal gemeenten is dit beroep op het Sociale domein reeds staande praktijk. Stichting Sociale Voedseltuinen Nederland heeft inmiddels ruime ervaring/expertise om deze tuinen te ontwikkelen en wij werken nauw met hen samen. Daarin wordt bij planvorming gewerkt met een ruwe indeling van kostendekking voor het Initiatief door 1/3 Zorgverzekeraar, 1/3 bedrijven ea (lokaal) en 1/3 lokale gemeente. Dat laatste vindt plaats via een beroep op het Sociale Domein aangezien een (groot) deel van de mensen -waarop het initiatief zich richt- daar bekend is. Hierdoor kan en met de aanvulling en inzet van Niemand aan de Zijlijn die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt reintegreert, dan een kosten-baten afweging worden gemaakt. Een bijdrage vanuit het Sociaal Domein staat op zich “los” van kostendekkende bijdrage(n) die in het plan de Warren worden gemaakt en gewogen op kostenneutraliteit daarvan.

De Initiatief-groep vindt een beroep/verzoek op een Gemeentelijke Bijdrage - vanuit Sociaal Domein -zoals bij plannen in andere Gemeenten is gehonoreerd, een verdedigbare route. Tegelijkertijd begrijpen wij een verwijzing naar de kostenneutraliteit bij de voorliggende planvorming.

Om die reden willen wij onderstaand laten zien dat bij een eventuele afwijzing of een lagere toekenning vanuit het Sociaal Domein, er wel degelijk kansen zijn voor een reële en haalbare opzet voor Sociaal- Vitaal in plan de Warren. De Initiatief groep zet in op een zo groot mogelijke financiële onafhankelijkheid in de exploitatie van S&V; dat geldt niet alleen van de gemeente maar ook in de breedste zin. Bij de plan-aanbieding – en grondtoekenning – Warren-West is naast dat van Sociaal & Vitaal, ook een plan voor Gemeenschapslandbouw (GLB) ingediend. Die is gericht op zowel een ideële grondslag voor passend grondgebruik, als een praktische grond om vanuit de financiële opbrengsten een deel van de exploitatiekosten van S&V te dekken. Daardoor zal de afhankelijkheid van externe bijdragen afnemen. Hiernaast hebben we aantal alternatieve invalshoeken beschouwd die we graag met u delen.

- 1. Tussen de beide vormen is er, in de samenhang en synergie, sprake van “communicerende vaten” tussen GLB en S&V. Dat geldt zowel voor arbeid en gebruiksmiddelen, terwijl een deel van de opbrengsten van GLB wordt ingezet om S&V (mede) te financieren. Dat is mede bedoeld om op termijn ook los of minder afhankelijk van de gemeentelijke bijdrage te kunnen opereren; De genoemde bijdrage is dan ook uitdrukkelijk bedoeld als van “tijdelijke aard/omvang” te zien. En ook dat kostendemping en/of het verhogen van de opbrengsten in GLB, een gunstige invloed zullen hebben op de financiële bijdrage aan en exploitatie van S&V
- 2. We hebben onderzocht/besproken hoe ook een andere synergie binnen Plan de Warren, een positieve uitwerking kan hebben op de exploitatie S&V. Gedurende het voorbereidingstraject is gebleken dat er ook synergie in visie en uitwerking van plannen is, tussen delen van de plannen Oost-en West. Het “iets” van de Warren-grond teruggeven aan de gemeenschap (mienskip) delen wij met “broeders-en zusters” in Oost (Horeca-Restaurant-hotel accommodatie). Vanuit “die hoek” wordt ook mn benadrukt dat wat zij aan betekenis kunnen zijn en toevoegen voor de lokale economie – inclusief toerisme- mede steunt op de synergie met onze plannen. Naast een gedeelde visie speelt ook dat we op de terrein-kaart letterlijk burens zijn. Door slim te ondernemen en te managen kan een deel de (loon)kosten voor gezamenlijke “ professionele tuinarbeid” (Hoofd-moestuin en groenverzorgers) gezamenlijk gedragen worden. Datzelfde geldt voor een deel van (motorische) tuinapparatuur en accommodatie voor educatie ed. Daarnaast zijn er plannen om kleine evenementen als proeverijen, huwelijksarrangementen te organiseren in de tuin. Het hotel/restaurant heeft dit op haar ‘menukaart’ en betaalt hiervoor aan de tuin een financiële vergoeding. Ook zijn er plannen

m.b.t. gezamenlijke marketing en het in de hand houden van de huurkosten voor de “streekwinkel”. Dit biedt voor de exploitatie van GLB - en daarmee in 2^e instantie ook voor S&V - aanzienlijk positieve verschillen t.o.v. de eerder ingediende begroting als onderdeel van het plan Sociaal en Vitaal en de daartoe uitgewerkte exploitatiebegroting (7-11-2024). Per saldo betekent dit dat hiermee een (sterk) verminderde afhankelijkheid van een eventuele gemeentelijke bijdrage zal zijn.

- 3. Wij richten ons in de planvorming op alle inwoners van onze gemeente die van een (te) laag inkomen moeten rondkomen. Hierdoor spreken wij kerkelijke gemeenten aan om vanuit de doelstelling van het diaconaat de sociale voedseltuin een structurele bijdrage te leveren. Dat doen we vanuit een appél om daarmee direct en concreet iets aan achterstand en ongelijkheid in de eigen omgeving te kunnen realiseren
- 4. We gaan in onze opzet werken met het idee dat naast een professionele tuinier er vooral ook lokale vrijwilligers zullen worden opgeleid voor deeltaken. Door een selecte groep vrijwilligers op te leiden en die fysiek en op afstand aan te sturen, zal op termijn de loonkosten beperkt worden. Wel gaan wij er vanuit dat professionele ondersteuning structureel is om zodoende de kwaliteit van het door ons geleverd product te borgen en blijvend te kunnen voldoen aan de verwachtingen van de partners waarmee wij samenwerken.
- Op basis van bovengenoemd punten 1 en 2 met onderzoek en contacten volgt alleen al dat de exploitatie sluitend te maken is. En dat -ook met minder of geen gemeentelijke bijdrage- het initiatiefplan haalbaar is. Door tegelijkertijd ook de punten 3 en 4 bij de uitwerking van de opzet te betrekken is zelfs bij een afwezige co-financiering (Sociaal Domein) een reële opzet mogelijk. Tegelijkertijd gaan wij uit van een positieve benadering van dit mooie en belangrijke Initiatief en dat de doelstelling en realisatie daarvan vanuit de Gemeente en Gemeenschap wordt gedragen. In die samenhang kan de realisatie en betekenis daarvan voor de doelgroep(en) een robuust(er) basis krijgen

Met hartelijke groet en graag tot toelichting bereid,

Initiatiefnemers Sociaal & Vitaal / Gemeenschapslandbouw

-

Exploitatiebegroting Gemeenschapslandbouw De Warren Tytsjerksteradiel (commerciële tak)

Uitgaven	bedrag	Omzet	bedrag	Winst/ verlies
Loonkosten	€ 46.000	Abonnementhouders	€ 123.500	
Pootgoed	€ 7.000	Entree evenementen	€ 1.000	
PR/ Communicatie	€ 5.000	Verkoop aan hotel/ horeca	€ 25.000	
Gas/ water/ licht	€ 1.500	Streekwinkel op Oost	€ 25.000	
Pacht	€ 2.500			
Huur Machines en gereedschap	€ 1.500			
Huur toilet	€ 1.976			
Reservering	€ 15.200			
Huur streekwinkelruimte Hotel-Oost	€ 6.000			
Verzekeringen	€ 3.360			
Onvoorzien	€ 6.350			
Totaal	€ 96.386		€ 174.500	
Netto winst voor belastingen (ANBI ?)				€ 78.114

Exploitatiebegroting Sociaal & Vitaal De Warren Tytsjerksteradiel (sociale tak)						
Uitgaven	Totaal	Financiering		Sub	Totaal	Saldo
Loonkosten (1/2 FTE)	€ 23.000	Gemeente				
Biologisch zaai-, plant- en pootgoed	€ 7.000	Gemeente (Sociaal domein)		€ -		
Gas/ water/ licht	€ 1.500	<u>Totaal gemeente</u>			€ -	
Pacht	€ 2.300					
Huur/ Onderhoud machines, gereedschappen	€ 1.500	Fondsen				
Verzekering	€ 1.680	Zorg verzekeraar		€ -		
PR/ communicatie & voorlichting	€ 5.000	Oranjefonds		€ -		
Evenementen/ activiteiten	€ 8.000	<u>Totaal fondsen</u>			€ -	
Onvoorzien	€ 1.000					
Huur toilet	€ 1.950	Crowdfunding, giften en nalatenschappen				
		Diaconien PKN Tytsjerksteradiel		€ -		
		Vrienden van de tuin		€ -		
		<u>Totaal Crowdfunding, giften en nalatenschappen</u>			€ -	
		Partnerschap/ sponsoring lokaal bedrijfsleven				
		Gemeenschapslandbouw (commerciële tak)		€ -		
				€ -		
				€ -		
		<u>Totaal Partnerschap/ sponsoring lokaal bedrijfsleven</u>			€ -	
<u>Totaal uitgaven</u>	€ 52.930	<u>Totaal financiering</u>			€ -	
Nog te financieren						€ (52.930,00)

Planning/Plan van aanpak initiatief gemeenschapslandbouw in grote lijn.

2024/2025 vanaf nu

Kearn en Dorpswurk betrekken bij het plan van aanpak in de breedste zin van het woord. Te denken valt aan - het aantrekken van vrijwilligers die de organisatie kunnen versterken

- aantrekken van vrijwilligers voor de tuinen en de winkel
- het benaderen van deelnemers van de sociale voedseltuin
- communicatie.

Notarieel advies. Wat wordt het juridisch voertuig voor de gemeenschapslandbouw als geheel en de beide takken, Sociaal Vitaal en de commerciële tuin, afzonderlijk

Contact met gemeenschapslandbouw tuinen. Het inwinnen van informatie en kijken hoe het op andere tuinen allemaal geregeld is.

Tot 2026

- Benaderen van ondernemers in de buurt
- Gesprekken met de gemeente over deelnemers. Sociaal Domein
- Uitwerken van de inrichting van de tuinen in het landschap in samenwerking met Fryske Gea, Landschapsbeheer Friesland e.a.
- Uitwerken van de samenwerking met andere initiatieven en andere mogelijke partners in de gemeente

2026

- uitzetten vacatures voor de tuinders. O.a. contact met Warmonderhof. De opleiding voor biologische tuinders
- financiering rond
- poot/teel/zaaiplan rond
- materiaal geregeld

2027

Winter/ Voorjaar 2027 eerste schep de grond in.

November 2024

Kynologisch
trainingscentrum

De Warren

informatieve beschrijving

2
0
2
4

Kynologisch (Honden) Centrum “De Warren”

Doel

Het initiatief voor het Kynologisch Centrum is onderdeel van de bredere plannen van de Werkgroep Burgum West. Dit centrum wordt een unieke plek waar honden en eigenaren samen kunnen leren, trainen en recreëren. Een kynologisch centrum is een omgeving @ voor iedereen toegankelijk, waar onder professionele begeleiding cursussen lezingen, trainingen en wedstrijden worden georganiseerd, met als doel honden en hun eigenaren te helpen goed te functioneren in de samenleving.

Deze omgeving @ : De Hondenscholen en of de betrokken rasvereniging/honden- (sportvereniging) worden zoals ,alle sportverenigingen ,van oudsher al gezien als een bron van overbruggende en verbindende sociale contacten en vormen een plek waarvan de deelnemers sociale aspecten waarderen.

Er leven 1,5 miljoen honden in Nederland een kleine 20 % van de Nederlanders heeft 1 of meer honden. Bestaande hondenscholen en verenigingen hebben ruimte nodig om in alle rust te werken of les te geven, de basis voor goed functioneren in de maatschappij wordt hier gelegd. Hoeveel bijt incidenten die de gemeente danig bezighouden worden hier voorkomen? Ons initiatief voorziet in een behoefte en is een toegevoegde sportieve sociale en verbindende waarde voor de mienskip.

Ons initiatief acteert op het gebied van recreatie, sociaal functioneren en gezondheid, mensen komen in beweging en vergeten de zorgen van de dag door onder professionele leiding met hun hond bezig te zijn. Op een terrein wat met een plus op de ecologie aangelegd is, en met LED licht verlicht wordt.

Het Kynologisch Centrum is een nauwe samenwerking met twee lokale hondenscholen en heeft de aansluiting gevonden bij zowel de Provinciale als de Landelijke rasvereniging Vereniging van Duitse Herders, om op deze manier een unieke positie in de provincie in te nemen. Het centrum zal provinciale evenementen en landelijke meerdaagse wedstrijden organiseren. Dit levert niet alleen een belangrijke bijdrage aan de kynologische wereld, maar ook de lokale economie wordt versterkt door deelnemers en bezoekers van buitenaf aan te trekken.

Daarnaast sluit het Kynologisch Centrum perfect aan bij het nabijgelegen ecohotel, dat met zijn voorzieningen een ideale verblijfplaats biedt voor hondenliefhebbers die deelnemen aan activiteiten in het centrum. Deze verbinding tussen het ecohotel en het Kynologisch Centrum versterkt het toeristische aanbod van Burgum West, waardoor het een aantrekkelijke bestemming wordt voor zowel lokale bewoners als toeristen.

Dit plan is bijzonder omdat het niet alleen een unieke plek creëert voor hondenliefhebbers, maar ook volledig aansluit bij de uitgangspunten van de gemeenteraad. Duurzaamheid en de groene uitstraling van het gebied bv door de aanleg van half verharding en gebruik van regenwater voor het sanitair . De verdere insteek is om het terrein naadloos in het landschap te laten opgaan door de aanleg van boomwallen en ecologische zones die aansluiten op het bestaande coulissen landschap. Samenwerking en maatschappelijke betrokkenheid zijn de pijlers van het project. Een belangrijke meerwaarde is de kostenneutrale opzet qua grond: de benodigde grond wordt via een clubconstructie aangekocht.

Kortom, het Kynologisch Centrum is een uniek en ambitieus initiatief dat perfect past binnen de bredere visie voor Burgum West. Het draagt bij aan de gemeenschap, versterkt de ecologie en toerisme en de economie van Burgum. Hieronder een kleine schets.

Petrusboskje geel omlijnt.

Ook doorgang voor sociaal Vitaal

Dam door beide partijen te gebruiken

6000m2 grond om binnen werkgroep Burgum-West als volgt in te delen:

- Grootste deel zal bestaan uit een sportveld van +/- 90x55m om alle activiteiten uit te voeren.
- Voor het clubhuis, opslag en kleedruimte is zo'n 100m2 nodig.
- Ruimte voor bezoekers om de activiteiten op het veld te bewonderen.
- Graven van een kleine greppel rondom het veld, met deze grond verhoogde boomwallen creëren die bij het al bestaande coulisselandschap laten aansluitend en bijbehorend ecologisch kant en randbeheer realiseren, plm 450 m2, waar ruimte is voor de biotoop zoals het in dit gebied veel voorkomt zoals kruidenondergroei, diverse kleine zoogdieren en insecten en vogels.
Het in de volksmond genoemde "Petrusboskje" wat ook een verhoogde boom wal was, maar helaas is verdwenen, word hiermee gedeeltelijk terug gehaald.
Deze aanpassing benadrukt hierdoor het authentieke landschap zoals het was in de 70 er jaren.
- Rest word gebruikt als parkeergelegenheid voor de deelnemers. (750m2)
- Stroken verharding met graskeien plm 300 m2 in eigen beheer aanleggen.
- Het trainingsveld waar het gras altijd kort is fungeert als een fourageerplek voor de vogels rondom, ook wanneer in het grote gebied het omringende gras hoog staat en het moeilijk fourageren is.
- Plannen van het KC liggen op voldoende afstand van het NNN en hebben geen directe invloed op dit gebied

Voor een positieve impact op de ecologie en ter bevordering van de circulariteit worden boomwallen aangeplant passend in het landschap (verkavelingspatroon) inclusief de bijbehorende biotoop en een aanliggende ecologische zone van 2 meter die niet gemaaid wordt. De ligging en afstand tot het weidevogel kansgebied wordt afgeschermd door de boomwallen en het tussen liggende gebied van Het Fryske Gea.

De verwachte belasting op de omgeving wordt als minimaal ingeschat, aantal uren dat er van het veld gebruik wordt gemaakt is beperkt. Twee keer s' avonds 2 uur bv en overdag blijft het ook beperkt tot enkele uren. Bij een evenement (plm 3x per jaar) wordt er meer drukte verwacht 50 tot 100 personen.

De belasting qua licht is plm 4 a 6 uren per week uitgezonderd in de zomerperiode.

Uit ecologisch standpunt dragen wij in onze ogen voldoende bij, zeker in het geheel van de ecologische plus van alle plannen in werkgroep Burgum West, het is tenslotte een totaalplan breed gedragen door de participanten.

Er is samenwerking met de gemeenschapslandbouw en staan open voor interactie met de bestaande activiteiten in Burgum op hondensport gebied.

Qua uitvoerbaarheid is er contact met bedrijven en particulieren (en leden) die hun steentje willen bijdragen aan de uitvoering tegen gereduceerd of sponsor tarief, wij zijn al jaren actief bezig met deze voorbereidingen. Ook is er gespaard natuurlijk.

Een passage uit de gebiedsvisie juni:

Het is een groene ontmoetingsplaats, met sociale interactie waar zelfontplooiing, educatie, cultuur, en sociale veiligheid centraal staan.

Wij zien het als een harmonieuze mix van sociale, ecologische en recreatieve functies en sportieve activiteiten waarbij verbinding tussen mensen, dieren, natuur en biodiversiteit centraal staan. Toerisme is slechts toegestaan voor zover het bijdraagt aan voorgaande punten.

Aan de hand van deze visie past het Kynologisch Centrum prima binnen de gebiedsvisie zoals genoemd in Juni, ook wij geven een bepaalde meerwaarde aan het gebied met onze plannen en de doordachte ecologie stimulerende uitwerking hiervan. Vergunnings technisch is er in principe geen probleem.

Wat is er nodig om dit te realiseren:

- Alle vergunningen die nodig zijn voor het plaatsen van een clubhuis en semi verharding.
- Vergunning voor 4 lichtmasten van +/- 6m hoog.
- Aansluiting van elektriciteit en water, in dit licht kan er misschien in breder verband een hoofdleiding aangelegd worden waar Gemeenschapslandbouw Waterwereld en Kynologisch centrum gebruik van kunnen maken, dit betreft een relatief kleine afstand. Dit ook overlegd met de GLB.
- Aansluiting op riool of aanleg septic tank.
- Verharden van hoofdpaden (dus niet alles in bestrating, liefst groen).
- Afzetten van sportveld d.m.v in het landschap passende verhoogde boomwallen(zie vorige alinea) en deels hekwerk.

Eigen inbreng:

- Unit van 10x3m om te beginnen.
- Lichtmasten met led 6x.(Beperkte lichtopbrengst, geen tennisbaan niveau)
- Hekwerk van 90m.
- Vereniging heeft zelf alle middelen om de diverse trainingen te beoefenen.
- Vrijwilligers om klussen uit te voeren.

Financieel gezien:

- Eigen inbreng kopen 6000m2	€ 25.000,-
- Aansluiting stroommeter	€ 3.500,-
- Aansluiten Water + meter	€ 1.500,-
- Septic tank	€ 1.000,-

- Nodige verharding	€ 5.000,-
- Leges	€ 1000,-

Om ons project te kunnen realiseren gaan wij ervan uit dat de gemeente mee wil werken aan de bijbehorende vergunningen en de wijziging van het omgevingsplan (naar sport en recreatie). Wij gaan er vanuit dat de gemeente de wijziging van het omgevingsplan op zich neemt. De wijziging van het omgevingsplan is voor ons van belang i.v.m aanvragen subsidie voor verduurzaming via de zgn BOSA regeling. Bijvoorbeeld om een off grid oplossing gefinancierd te krijgen.

Realisatieplan

Yn de Warren Grien op Ien

Mts. Geerligs-Hulder, V.o.f. Pietersma- v.d. Adel, Mts. Broersma- v.d. Meer,
Mts. Bakker-Hoogland, Melkfeebedriuw Westra, Melkveebedrijf Hooiveld

December 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Huidige situatie.....	3
Verdeling en gebruik gronden op perceel niveau	4
Toekomstige situatie	5
Algemeen.....	5
Verbinding	5
Te nemen maatregelen	5
Vormen van beheer.....	6
Kruidenrijk grasland.....	6
Bemesten met vaste mest.....	6
Nestbescherming.....	7
Ecologisch slootschonen.....	7
Aanleg dobben	7
Weidegang.....	8
Plasdras.....	9
Singels.....	9
Inrichtingskaart.....	10
Begroting	11

Inleiding

De Gemeente raad van Tytsjerksteradiel heeft besloten dat voor het gebied Burgum-West een gedragen gebiedsvisie moet komen volgens *De Nieuwe Route*. Tijdens een plan dag met iedereen die zich betrokken voelde bij Burgum West zijn we gekomen tot een gezamenlijke visievorming. Vanuit die visie en binnen de door de Gemeente gestelde kaders zijn er verschillende initiatieven naar voren gekomen. Eén van deze initiatieven is het plan van Grien op Ien waarbij op de West kant van de Monnikenweg 6 agrariërs de gronden in een samenwerkingsverband gaan beheren volgens het Compascuum concept. Het totaal plan past binnen de gestelde kaders en gebiedsvisie.

In dit realisatie plan wordt omschreven:

- de huidige situatie van de percelen
- gebruik door 6 agrariërs op perceel niveau
- de toekomstige situatie incl. de te nemen maatregelen
- de verschillende beheer vormen/typen
- de begroting

Huidige situatie

Op het moment worden de percelen door de Gemeente verpacht aan 3 agrariërs. Een deel van de grond wordt maïs geteeld de rest is blijvend grasland. De percelen worden momenteel gangbaar gebruikt en minimaal geweid.

Verdeling en gebruik gronden op perceel niveau

De gronden ten westen van de Monnikenweg worden verdeeld over de initiatieven van “Yn de Warren Grien op Ien (Compascuum), De Warren Natuurlijk Groen (Vitaal Sociaal en Gemeenschapslandbouw) en de Hondenschool. De verdeling is in onderstaande afbeelding weergegeven. Het compascuum wordt uitgevoerd door 6 agrariërs, dit betreffen gezinsbedrijven met potentiële opvolgers. Alle 6 agrariërs zijn bekend maar vooral betrokken bij het gebied. Het merendeel is opgegroeid in het gebied en heeft daardoor kennis opgebouwd met betrekking tot grondsoort, afwatering en biotoop. Grotendeels grenzen de percelen aan de bestaande huiskavels, waardoor er bijna geen verkeersbewegingen meer zijn met zwaar landbouwverkeer over de wegen in het gebied.

Toekomstige situatie

Algemeen

Landbouw wordt gecombineerd met behoud en versterken van natuurwaarden, waardoor biodiversiteit en landschap centraal staan. Het gebied wordt gebruikt in dienst van de natuur, daarbij wordt zoveel mogelijk voorkomen dat er veranderingen optreden in het ecologische systeem en wordt de rust behouden in het gebied. Continuïteit wordt gewaarborgd door een beheerplan wat door middel van een kettingbeding notarieel wordt vastgelegd. Bij vervreemding van grond uit compascuum moet grond blijven voldoen aan de beheervoorwaarden compascuum. Voor controle, beheer en uitvoering wordt onderzocht of een externe partij schouw kan uit voeren.

Voor de aansluiting met het initiatief Gemeenschapslandbouw van de Warren Natuurlijk Groen levert het Compascuum zuivel in de vorm van melk en vlees van eigen rundvee. Verder wordt er onderzocht om educatiemomenten en excursies te organiseren.

Voor recreatie wordt er d.m.v. kavelruil een fiets-/wandelpad van ongeveer 2 meter breed en 800 meter lang gerealiseerd langs de Flappevaart van de Warren (Geastmabuorren) tot de Monnikenweg. Dit fietspad zorgt er mede voor dat er een fiets- en tevens wandelpad kan worden uitgezet van 8,5 km over bestaande paden.

Het hele gebied wordt voorzien van nieuwe afrastering. Voor de palen wordt duurzaam materiaal gebruikt namelijk Acacia Robinia palen.

Verbinding

Het koe- en wandelpad wat aan de Oost kant van de Monnikenweg wordt gerealiseerd zorgt voor een verbinding met Burgum, de Oost en de West kant. Hierdoor kan er vanaf de Oost kant aangesloten worden op het fietspad langs de Flappevaart. Bij het fietspad wordt mogelijk nog een uitkijkpunt gerealiseerd waardoor er een mooi zicht ontstaat over het compascuum gebied en de Sluyterspoel.

Daarnaast verbinden de kruidenrijke graslanden van het Compascuum de pingo's onderling en tevens ook de Sluyterspoel.

Aangrenzend aan de compascuum gronden liggen de gronden bestemd voor Gemeenschapslandbouw en Social Vital. Grien op len staat open voor de samenwerking met deze initiatieven waardoor er een verbinding ontstaat tussen beide initiatieven. De grond die (nog) niet gebruikt wordt voor Gemeenschapslandbouw en Social Vital kunnen beheerd en indien nodig bewerkt worden door Grien op len totdat deze voor het uiteindelijke doeleinde gebruikt gaan worden. Daarnaast is er verbinding met de streekwinkel aan de Oost kant door het leveren van vlees en zuivel.

Voor het maken van het realisatieplan is er een voorlichting gehouden voor de in- en omwonenden binnen het visie gebied. Daaruit bleek dat dit plan breed gedragen wordt.

Te nemen maatregelen

Het doel is meer biodiversiteit creëren en zoveel mogelijk de oude graslanden onaangeroerd te laten. De natuurvriendelijke maatregelen die genomen worden om de natuurwaarden te versterken zijn:

- Langs de sloten worden de bemesting vrije zones uitgebreid naar 3 meter. Door deze randen niet te bemesten ontstaat er meer biodiversiteit en wordt de water kwaliteit verbeterd omdat er minder sprake van uitspoeling is.
- In het voorjaar tevens bemesten met vaste mest (bodemleven vogels).
- Voor 1 Juli hoeft niet geweid worden (mag wel) daarna weiden.
- Weide gang minimaal 90 dagen
- Bij weiden in het voorjaar wordt rekening gehouden met de weidevogels
- Gewasbescherming plaatselijk bij excessen.
- Geen grond kerende bewerking
- Mais percelen worden ingezaaid met kruidenrijk grasland om de biodiversiteit te stimuleren.
- Het toepassen van kruidenrijke randen
- Bij aanwezigheid broedende weide vogels tijdens het maaien nestbescherming
- verplicht en perceel rand is dan kuikenstrook deze na 1 juni maaien.
- Realisatie van minimaal 3 drink dobben. Deze dobben worden met verschillende dieptes aangelegd.
- Er zijn 6 weidende agrariërs zodat je verschillende data 's van maaien maar ook andere bewerking krijgt in gebied.
- Sloten gefaseerd ecologisch sloot schonen
- Onderzoek voor de mogelijkheden in het open deel van het gebied voor het inrichten van een plasdras gebied.
- Beheer onderhoud en herstel Elzensingels en eventuele overige beplanting.

Vormen van beheer

Kruidenrijk grasland

Kruidenrijk grasland is van groot belang voor de biodiversiteit. In weidevogelgebieden vormen kruidenrijke graslanden terreinen waar kuikens kunnen opgroeien. De bloeiende kruiden trekken insecten aan waarop zij kunnen foerageren. Vlinders hebben baat bij de beschikbare nectar, en ook kleine zoogdieren profiteren van het ruime insectenaanbod. Langs sloten en waterpartijen zijn kruidenrijke graslanden van belang voor libellen en amfibieën. Door de verplichte weidegang zorgen de koeien voor de selectie van de kruiden in het grasland.

Bemesten met vaste mest

Het uitrijden van ruige mest is gunstig voor weidevogelbeheer maar bevordert ook een 'rustige' grasgroei, waardoor het gewas minder vol wordt en geschikter voor kuikens. Ook zorgt ruige mest voor meer structuur in het gewas en biedt het meer ruimte voor kruiden. De organische mest zorgt bovendien voor een rijk bodemleven waarop oudervogels kunnen foerageren. Ten slotte wordt het stro in de ruige mest door sommige vogels, kieviten met name, ook gebruikt als nestmateriaal.

Nestbescherming

Door het plaatsen van nestbeschermers of het op andere wijze ontzien van de legsels bij werkzaamheden, wordt de kans op het uitkomen van het legsel sterk vergroot. Het perceel wordt grotendeels normaal agrarisch gebruikt. Nesten worden gemarkeerd met stokken of nestbeschermers om ze te ontzien bij landbouwwerkzaamheden, zoals maaien of weiden.

Ecologisch slootschonen

Afhankelijk van hun breedte, diepte en profiel kunnen sloten van belang zijn voor soorten als krabbenscheer, fonteinkruis, zwanenbloem, grote modderkruiper en bittervoorn. Zorgvuldig en gefaseerd beheer van de sloot de ecologische waarde ervan versterken. Ten behoeve van de flora en fauna in de sloot blijft ieder jaar een deel van de vegetatie in de sloot staan, het is dus niet aan te raden om iedere sloot in het gebied volledig te schonen.

Aanleg dobben

Poelen en de aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor onder andere amfibieën zoals de knoflookpad en de kamsalamander en libellen zoals de gevleete witsnuitlibel. Daarnaast zijn poelen belangrijk voor broedvogels en vleermuizen, omdat prooiinsecten een levensfase in het water hebben, bijv. libellen en muggen. Vegetatierijke oevers leveren prooiinsecten en zaden en het open water biedt drink- en wasgelegenheid. Ze vormen dus met name voedselgebied voor zowel broedvogels als vleermuizen. Ook voor de dobben geldt dat verschillende dieptes van belang zijn voor verschillende doel soorten.

In het Compascuum komen 4 dobben van elk ongeveer 150m², deze dobben hebben schuine flauwe taluds en zijn in de midden diep. Uiteraard kunnen de dieren hier drinken maar deze dobben zijn ook voor het onderwater leven zoals kikkers, salamanders, driehoornige stekelbaarsjes en torren. Wanneer er bij deze dobben een verdwaald boompje staat is het ook goed mogelijk dat naast de reiger er ook een ijsvogeltje op een prooi aast. Tijdens weersextremen zoals strenge vorst of lange droogtes zijn deze dobben een soort van safetyrooms voor het waterleven van de omliggende sloten.

Weidegang

Weidegang draagt bij aan het natuurlijke graasgedrag van de koe en heeft een positief effect op de skelet- en spierontwikkeling van de koe. Hoe gezonder de koe, hoe duurzamer de melk. Daarnaast kenmerkt de koe in de wei ons landschap. Daarnaast draagt beweiding bij aan de biodiversiteit doordat er meer schuilplaatsen zijn voor bv jonge hazen en kuikens door verschillende graslengtes. Verder stimuleert de weidegang het bodemleven en het leven op de bodem doordat er minder bewerkingen plaats vinden.

Plasdras

Plas-dras biedt een aantrekkelijke biotoop voor weidevogels om te rusten en te foerageren. Op plasdraspercelen kunnen voor het eigenlijke broedseizoen soms honderden weidevogels worden aangetroffen. De aantrekkingskracht is daarmee erg groot en gehoopt wordt dat een deel van deze weidevogels zal besluiten in het gebied te blijven om te broeden. Daarnaast bieden plas-draspercelen ook foerageer- en rustmogelijkheden buiten het directe broedseizoen, bijvoorbeeld voor al uitgevlogen jonge vogels en doortrekkers. Plasdrassen kunnen als greppel-plasdras is een kleinschalige variant van plasdras langs slootjes en greppels die van oudsher op het perceel aanwezig zijn. De periode waarin het perceel onder water staat kan variëren van 2 maanden tot bijna een half jaar. Aan het eind van de plasdrasperiode zal het perceel weer droogvallen, waarna het perceel zich kan herstellen, of weer ingezaaid moet worden

Singels

De percelen binnen Yn de Warren Grien op len liggen in het overgangsgebied van coulisselandschap naar open gebied. Een deel van de percelen zijn omzoomd met singels. Kenmerkend in dit gebied zijn de stikstof bindende elzensingels. Een elzensingel is een smal lijnvormig landschapselement, waarvan de boomlaag voornamelijk (min. 75%) uit zwarte elzen bestaat. Vaak staan elzensingels langs een greppel of sloot. Elzensingels hebben vaak een rijke broedvogelstand, maar zijn ook van belang als schuilmogelijkheid voor fauna in het cultuurlandschap. Elzensingels zijn van belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor vogels zoals gekraagde roodstaart, spotvogel en braamsluiper, maar ook als migratieroute en voedselgebied voor zoogdieren als laatvlieger en rosse vleermuis. De bestaande elzensingels, worden beheerd als hakhout beheer met een cycles van 7 tot 21 jaar. Na 7 en na 14 jaar (na eindkap of aanplant) worden overhangende takken en of loten die over het raster hangen of door het raster steken, tot maximaal een derde van de totale hoogte weggezaagd. Er wordt dus niet in de lengte van het element gezaagd. Om een mooie dichte singel te krijgen worden de overblijvende loten niet gedund. Na 21 jaar wordt het element wordt afgezet (eindkap). Minimaal 3-4 bomen of struiken per 100 meter worden als overstaander gespaard. Op advies en verzoek van de Vogelwacht wordt een elzensingel, in het open gebied waar de meeste weidevogels, zitten weggehaald en deze wordt her geplant aan sluitend aan het coulisselandschap.

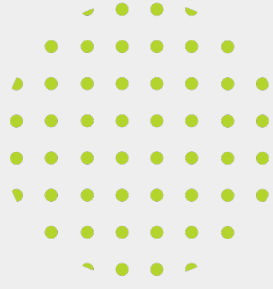

	Aanleg fietspad
	Aanleg dobben
	Verwijderen/afvoeren beton pad
	Aanleg dammen
	Dammen verwijderen
	Dammen herstellen
	Sloot dempen
	Nieuwe sloot
	Te kappen singel
	Nieuwe aanplant singel
	Afrastering (gaas 1 m. hoog en acacia robinia palen)

Begroting

GROND	
Aankoop grond 40 ha. X € 41.616,-/ha	€ 1.664.640,00
Inrichting gebied: - nieuwe dammen, - verwijderen van oude dammen - verwijderen van bestaand beton pad, - graven van dobben, - Afrastering: gaas/palen/hekken/planken/draad	€ 67.750,00
TOTAAL op te brengen door Grien op Ien	€ 1.732.390,00

KOSTEN INVESTERINGEN FIETSPAD	
a. beton fiets- en wandelpad	€ 78.400,00
b. schotten t.b.v. bruggen fiets- en wandelpad	€ 7.500,00
c. aanbrengen leuningen en sliblaag split	€ 2.500,00
d. fietspad: afrastering: gaas/palen/hekken/planken/draad	€ 19.765,00
TOTAAL	€ 108.165,00

DE SLUITERSPOEL

*Een hedendaags juweel van
biodiversiteit met een rijke historie*

Plan Romkje de Hoop, Eigenaar

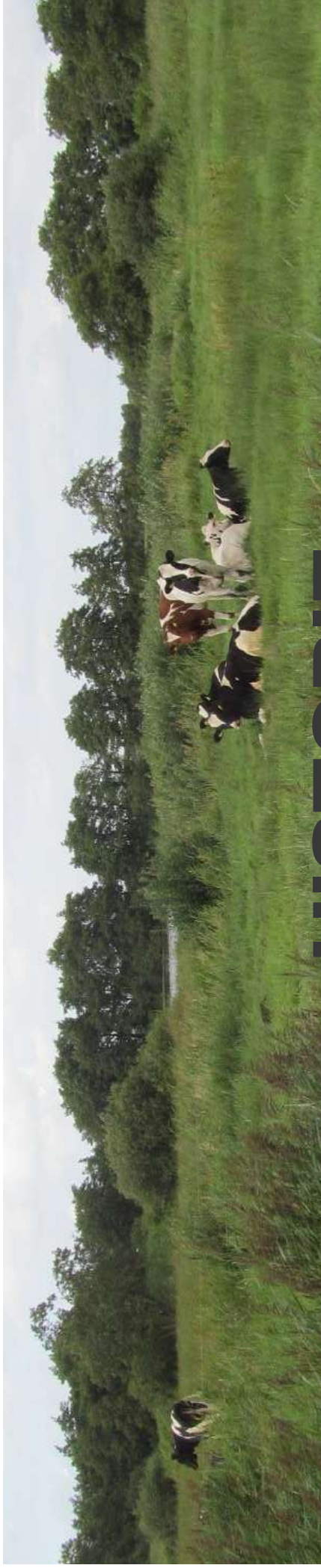

INTRODUCTIE

De Sluiterspoel is een uniek gebied waar extensief agrarisch en natuurbeheer hand in hand gaan. Het is een plek waar dieren grazen en waar maaien gericht is op het bevorderen van biodiversiteit. Het gebied biedt onderdak aan een rijke en zeldzame flora en fauna en heeft de potentie om een thuis te worden voor otters en bevers. Het behoud en herstel van dit bijzondere landschap en zijn natuurwaarden vraagt om een integrale aanpak, met oog voor natuur, landschap en cultuurhistorie.

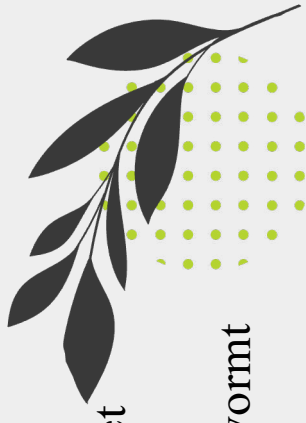

HISTORIE

De SluiterSpoel is ontstaan rond 1890 door veen- en turfwinning. Het gebied wordt beschreven in het boekje *Streekeigen Natuur* als: "De SluiterSpoel en omliggend land is naast de Alde Feanen en Ottema Wiersma reservaat een van de weinige laagveenrestanten in de gemeente Tytsjerksteradiel. Gelegen in een open weidegebied op veen en bekend om zijn grote soortenrijkdom. Hier is nog steeds een stuk blauwgrasland, waar onder meer de Spaanse Ruiter nog voorkomt."

In 1933 voerden Van der Ploeg en Deelstra een soortenonderzoek uit, waarvan het herbarium nog aanwezig is in het Fries Natuurmuseum. Destijds werden 75 plantensoorten genoteerd, waarvan er in 2008 nog bijna 60 aanwezig waren. Dit vormt een uitstekend aanknopingspunt voor krachtig en succesvol natuurherstel.

Duurzaam landgebruik en natuurvriendelijk beheer

De Sluiterspoel onderscheidt zich door eeuwenlang duurzaam landgebruik zonder kunstmest of bestrijdingsmiddelen, een traditie die door inmiddels de derde familiegeneratie wordt voortgezet. Met een regelbaar, hoog waterpeil draagt het gebied bij aan bodemvruchtbaarheid en koolstofvastlegging. Het landschap is veerkrachtig, met unieke gagelopstanden, nieuwe natuurvriendelijke oevers langs de Flappefeart, en habitats zoals plasdrasgebieden, moerasnatuur, varenbossen en blauwgraslanden.

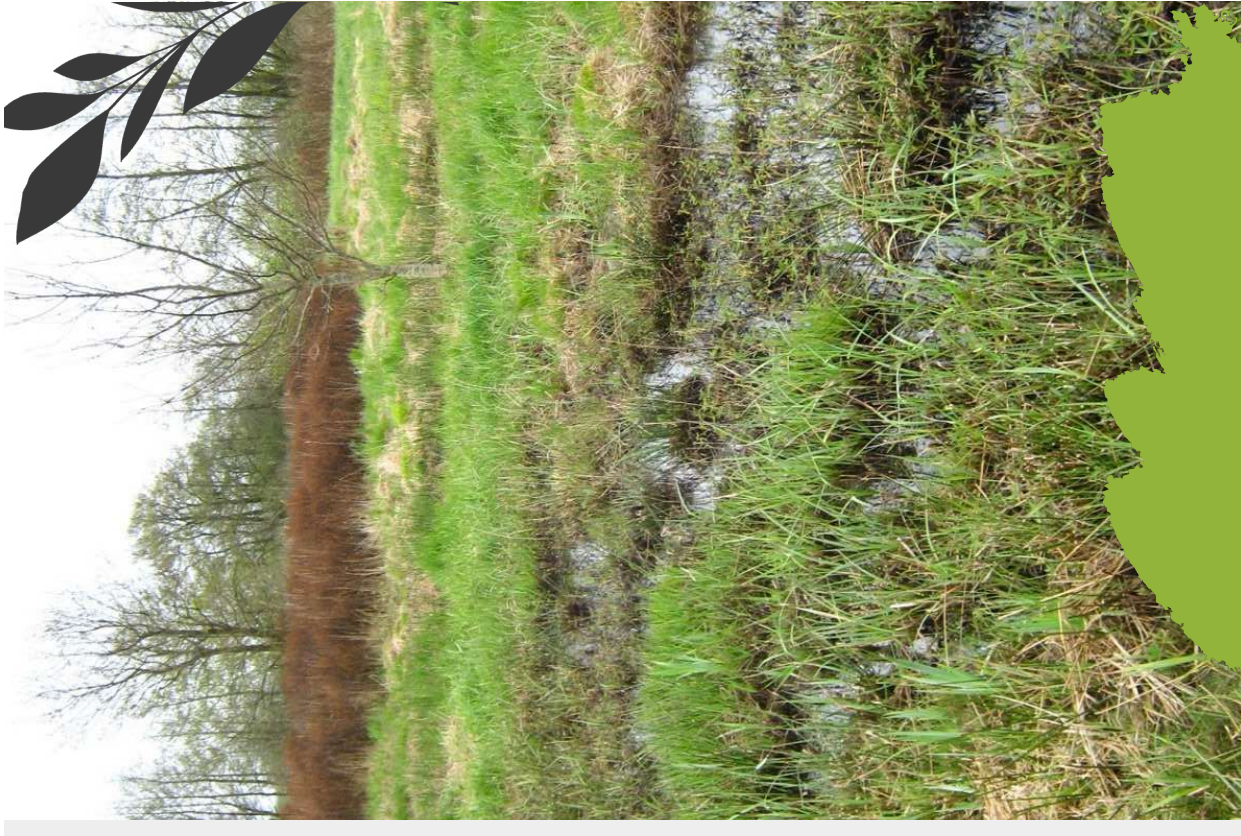

Focus op herstel, behoud en educatie

De plannen voor De Sluiterspoel richten zich op drie belangrijke pijlers:

1. Behouden en verbeteren van natuur-, landschappelijke en cultuurhistorische waarden:

- Beschermen van laagveenrestanden en stimuleren van natuurherstel.
- Ondersteunen van gagelopstanden en blauwgrasland.
- Toepassen van duurzaam landgebruik.

2. Educatie in landbouw, natuur, milieu en landschapsbeheer:

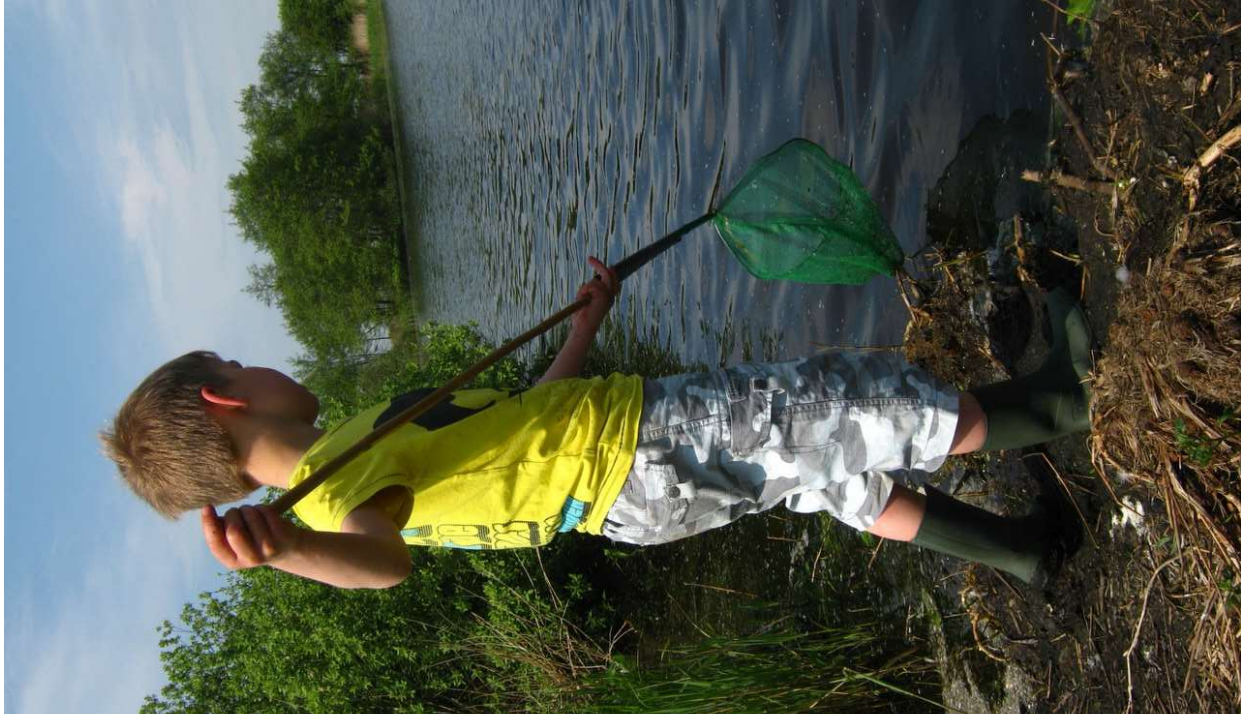
- Ontwikkelen van educatieve gemeenschapsactiviteiten voor scholen en lokale gemeenschappen.
- Samenwerken met natuurorganisaties en de lokale vogelwacht.
- Bewustmaking over het belang van natuurbehoud en duurzaam beheer.

3. Kleinschalige recreatieve functies:

- Creëren van natuurlijke wandelpaden en visplekken om het gebied beperkt toegankelijk te maken, in balans met ecologische belangen.
- Plaatsen van houten educatieve informatiezuilen over flora en fauna.

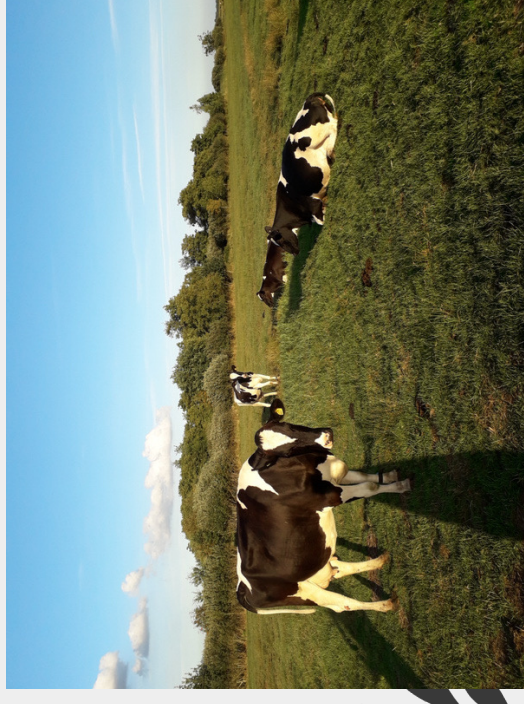
Beheerderswoning en infrastructuur

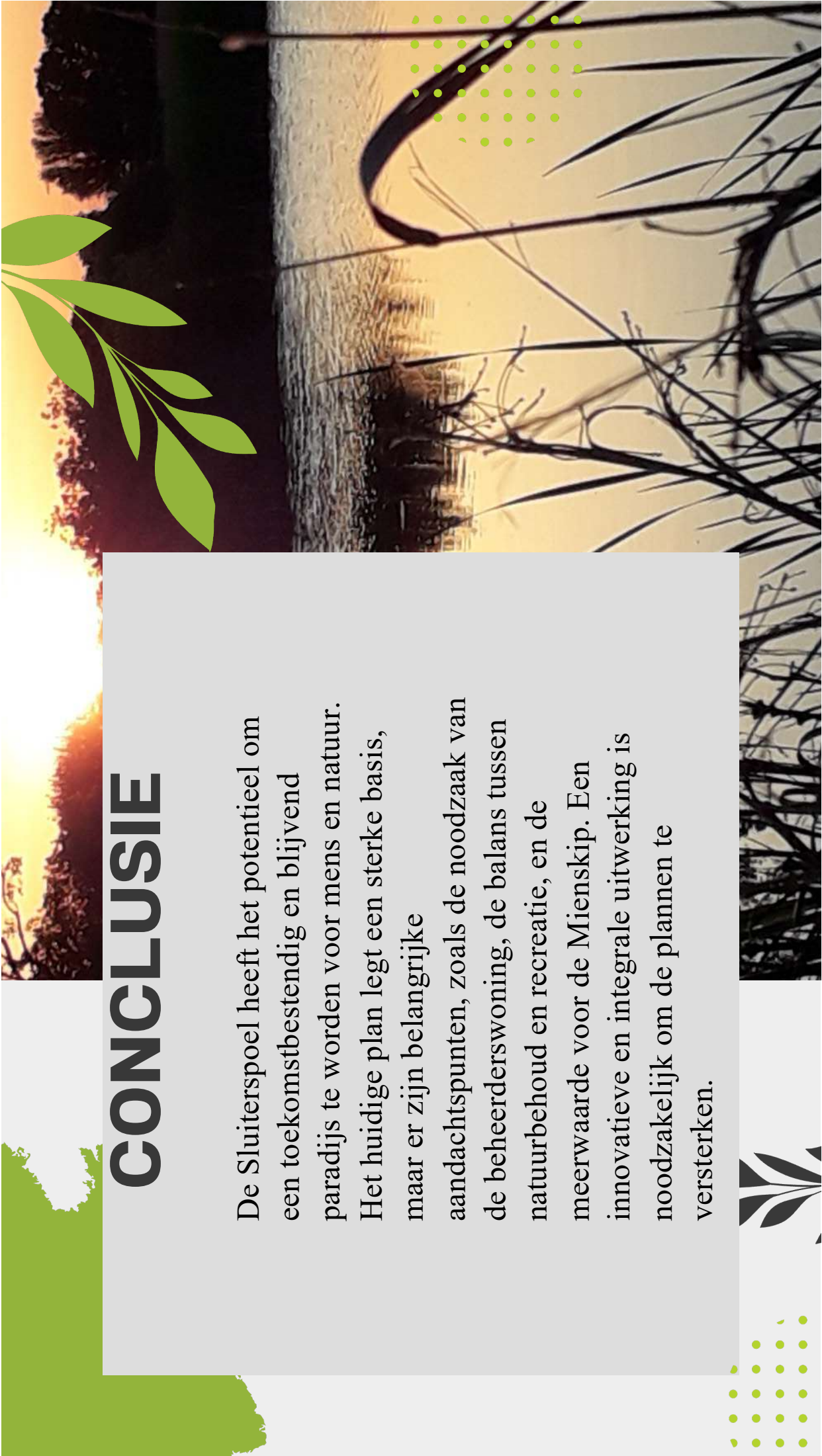
Het plan voorziet in de aanleg van een kleine parkeervoorziening, een informatiecentrum annex opslagschuur en een beheerderswoning. De beheerderswoning wordt beschouwd als essentieel voor aanwezigheid, ook op niet-reguliere tijden, voor beheer, verzorging van dieren, calamiteiten en toezicht. Doordat het natuurbeheer grotendeels uitgevoerd wordt met een schaapskudde en andere kleine grazers, zal toezicht noodzakelijk zijn. Voor aflammeren, tijdens ziekte etc. Maar ook zal er een schaapskooi nodig zijn om de dieren te beschermen tegen de wolf en extreme weersomstandigheden. De beoogde locatie is vooraan bij de weg en zal zorgvuldig worden afgestemd op de landschappelijke kwaliteiten en milieueisen, zoals geluid, stikstof en geur. Middels zonnepanelen op het dak kan worden voorzien in de eigen energiebehoefte.

Financieel en planologisch perspectief

Om deze plannen te realiseren, is planologische medewerking nodig, evenals een mogelijke financiële bijdrage voor natuurherstel. De gemeente wordt gevraagd om het omgevingsplan aan te passen aan de vastgestelde visie. Landelijke regelingen voor natuurbeheer kunnen een mogelijke bron van financiering zijn.

CONCLUSIE

De SluiterSpoel heeft het potentieel om een toekomstbestendig en blijvend paradijs te worden voor mens en natuur. Het huidige plan legt een sterke basis, maar er zijn belangrijke aandachtspunten, zoals de noodzaak van de beheerderswoning, de balans tussen natuurbehoud en recreatie, en de meerwaarde voor de Mienskip. Een innovatieve en integrale uitwerking is noodzakelijk om de plannen te versterken.